På följande 40 A4-sidor finns ett vykortsexponat som i huvudsak handlar om minkryssaren Albatross och dess besättning före och under första världskriget.

Som framgår här intill har exponatet ställs ut och jurybedömts fyra gånger. Senast var vid den nationella frimärks - och vykortsutställningen i Värnamo 2015. Då blev det 91 poäng och guldmedalj samt seger i Vykorts-SM.

Nästa gång det presenteras blir 2017 då det är 100 år sedan Albatross besättningsmän kom till Skillingaryd. Troligen visas den då i maj detta år på en europeisk utställning i Tammerfors i Finland. det blir då första gången vykort är med på europeisk nivå

Kontakt med utställaren Per Bunnstad:
postcards@skillingaryd.nu

Per Bunnstads utställning ”Albatross – den tyska besättningens internering i Sverige och kontakten med hemlandet”
Vykortsklassen

(inlagt 20/9 2009)	1 (inom parentes egen ”bedömning” före utställningen			
	2009	2011 SKIVARYD Skillingaryd	2014 NORDIA Lillestrøm	2015 WERNAMO 2015
Idé, plan (20) och bearbetning av temat (20)	33 (34)	35 (33)		36(35)
Kunskaper och forskning (30)	27 (26)	28 (27)		28 (28)
Kvalitet och sällsynthet (20)	19 (17)	17 (17)		18 (18)
Presentation (10)	7 (8)	6 (9)		9 (9)
Totalt (100)	86 (85)	86 (86)	90	91 (90)
Utmärkelse	Vermeil	Vermil	Guld	Guld

Albatross – en dramatisk händelse under första världskriget

1. Prolog med introduktion och karta

I juli 1915 anfölls en tysk minkryssare på svenskt farvatten utanför Gotland. Besättningen internerades i Sverige 1915–1918. I exponatet ges utdrag ur Albatross öde från det att hon byggdes fram till dess att hon efter krigets slut skrotades. Det ges också en inblick i vilken form av vykort man under ett världskrig använde vid korrespondens med en soldat i fält eller fångenskap samt hur livet var för besättningsmännen under sin internering.

Som inledning följer förhållanden och orsaker till första världskriget. De mest ovanliga vykorten har en röd ram. Där inte annars anges är fotografen okänd och kortet obegagnat.

Källor: Svante Hedins bok om Albatross, internet och egna intervjuer.

Kapitelindelning (inom parentes sidnummer i exponatet)

1. Prolog med introduktion och karta (2)
2. Orsaker till första världskriget och krigets inledning (3)
3. Båten Albatross (10)
4. Slaget utanför Gotlands kust 1915 (12)
5. Besättningsmän räddas (15)
6. Den grundstötta Albatross (16)
7. Begravningen av de omkomna besättningsmännen (17)
8. Interneringen på Gotland 1915–1917 (18)
9. Interneringen i Skillingaryd 1917–1918 (30)
10. Båten i Oskarshamn 1915–1918 (35)
11. Livet för en besättningsman – Georg Rauch (38)
12. Krigsslutet och hemresan till Tyskland (40)

Utställare: Per Bunnstad

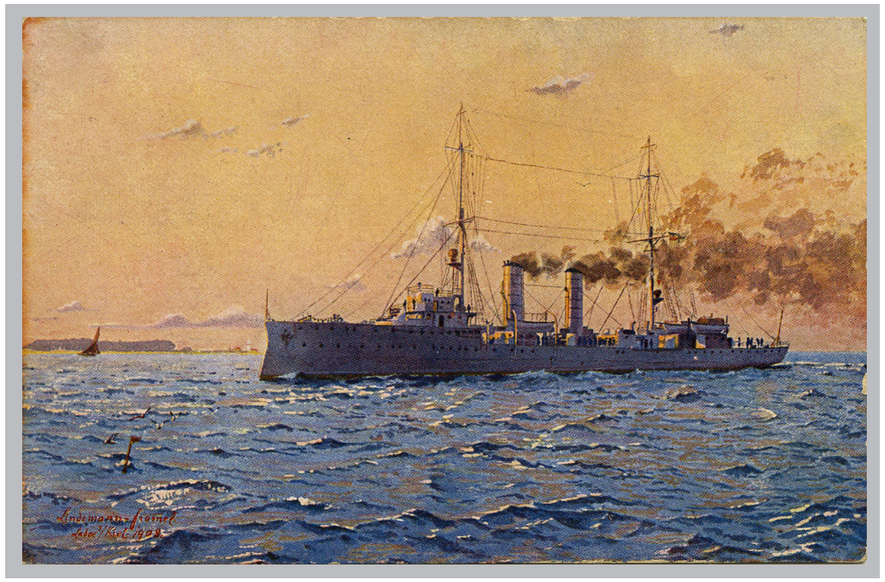

S.M.S. Albatross. Förlag: Eget. Tryck: Gebr. Kempe, Kiel. Frankerat Cuxhafen 130304.

Norra Europa vid krigsutbrottet 1914

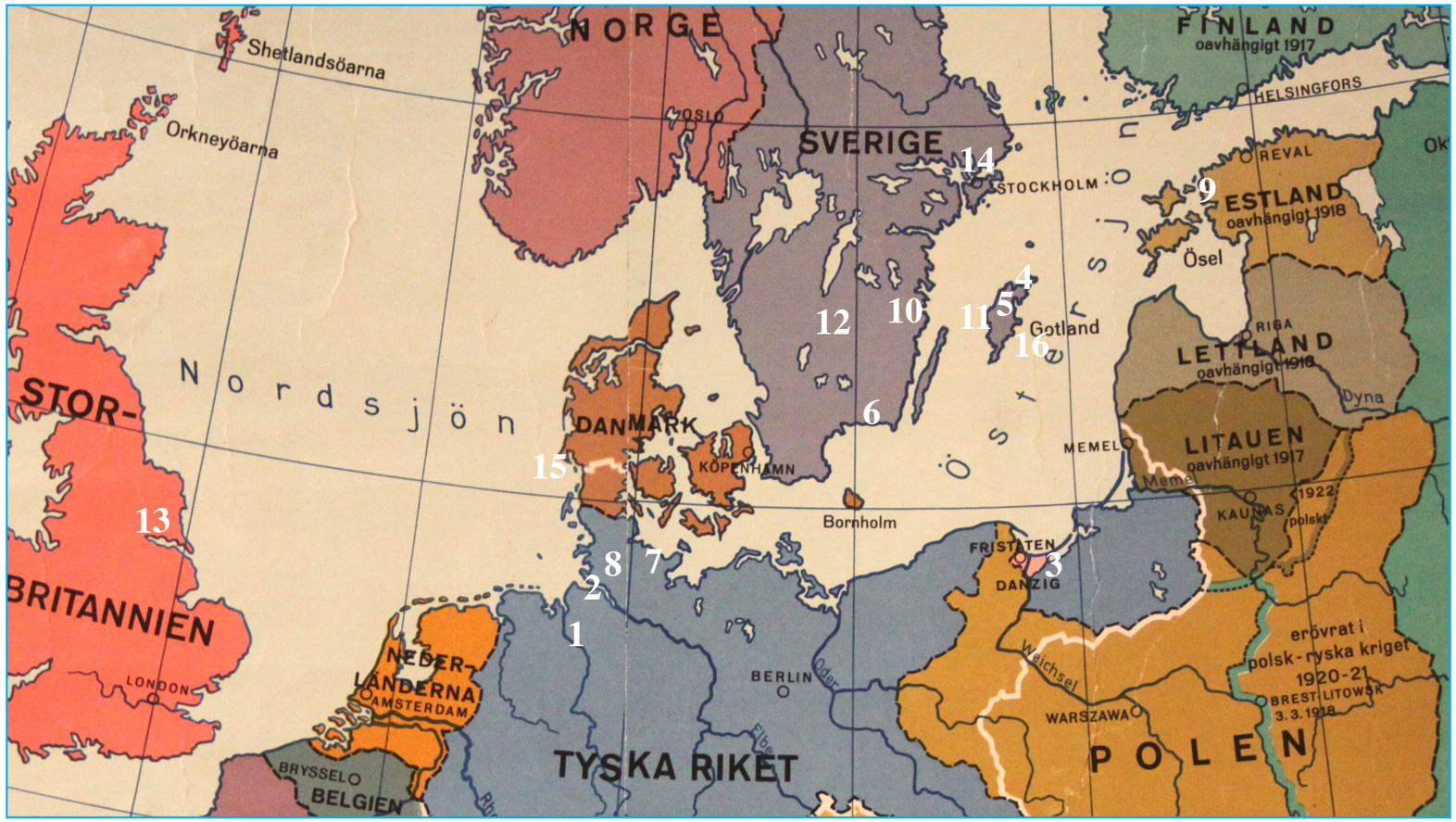

1 Bremen
2 Cuxhafen
3 Danzig
4 Fårösund
5 Gotland
6 Karlskrona
7 Kiel
8 Kielkanalen
9 Libau
10 Oskarshamn
11 Roma
11 Tofta
11 Visborgs Slätt
11 Visby
12 Skillingaryd
13 South Shields
14 Stockholm
15 Sylt
16 Östergarn - slaget 2 juli 1915

Zur Erinnerung, Seegefecht b, Gotland i.d. Ostsee – till minne av sjöslaget. Tryck: Ljustryck 1915.

2. Orsaker till första världskriget och krigets inledning

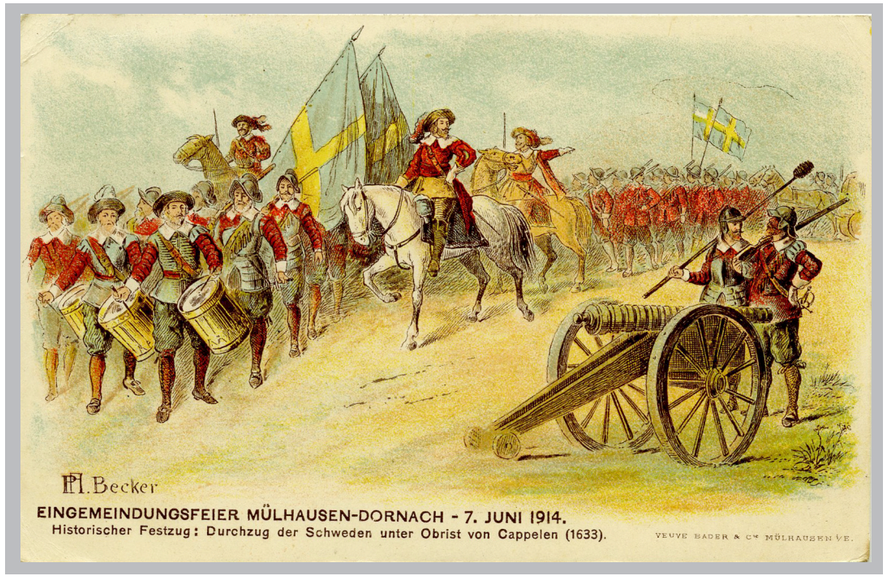

Historiska festligheter strax före första världskrigets utbrott. Frankerat 1916.

Kriget utanför Leipzig 1813. Ofrankerat 1913 till 100-årsminnet.

Napoleon kring 1810. Tryck: Ljustryck kring 1902.

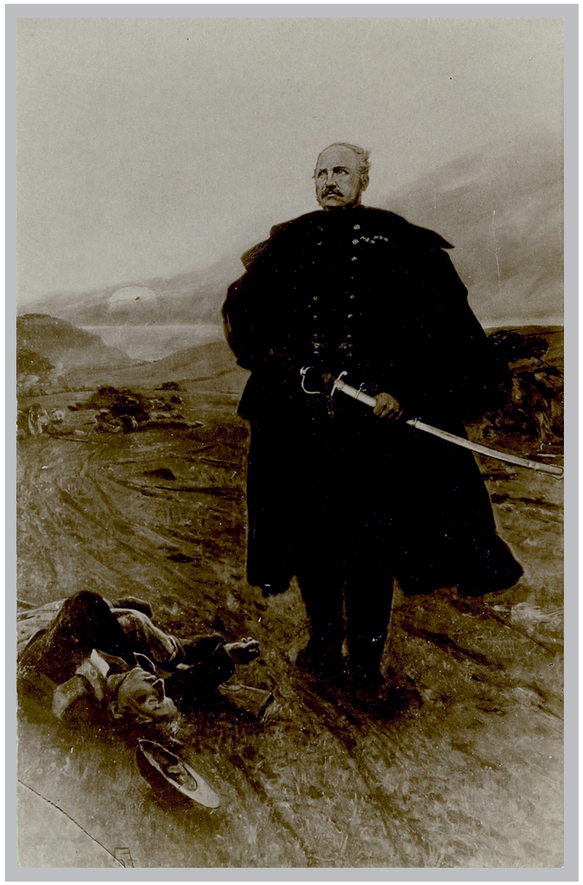

Den norsk-danske generalen Olof (Ole) Rye som var härförare i det danska kriget med Tykland kring 1850.
Tryck: Ljustryck 1915.

Låt oss backa i tiden till hur förhållandena var i Europa före första världskriget. Ja, ända till 1815, 100 år före slaget utanför Gotland.
Det rådde från slutet av 1815 fred sedan Napoleon för sista gången besegrats. Detta år bildades den heliga alliansen mellan Preussen, Ryssland och Österrike. Det handlade om att upprätthålla maktbalansen i Europa.
I Sverige blev det också fred, något vi som krigarnation varit ovana vid.
Gustav II Adolf och Karl XII med flera hade varit stora krigsherrar.
De närmaste årtiondena var det ändå inte fred helt och hållet för flera krig utspelade sig runt om i Europa.

Napoleon i Moskva 1912. Tryckt omkring 1910.

Bazeliies 1870. De mycket blodiga striderna vid Sedan den 1 september 1870 blev den franske kejsaren Napoleon III:s fall. Resultatet blev att Tyskland uppstod som en militär stormakt. I Frankrike ledde det till bitterhet och en revanschlusta som senare skulle komma att utmynna i första världskriget. Frankerat 160529.

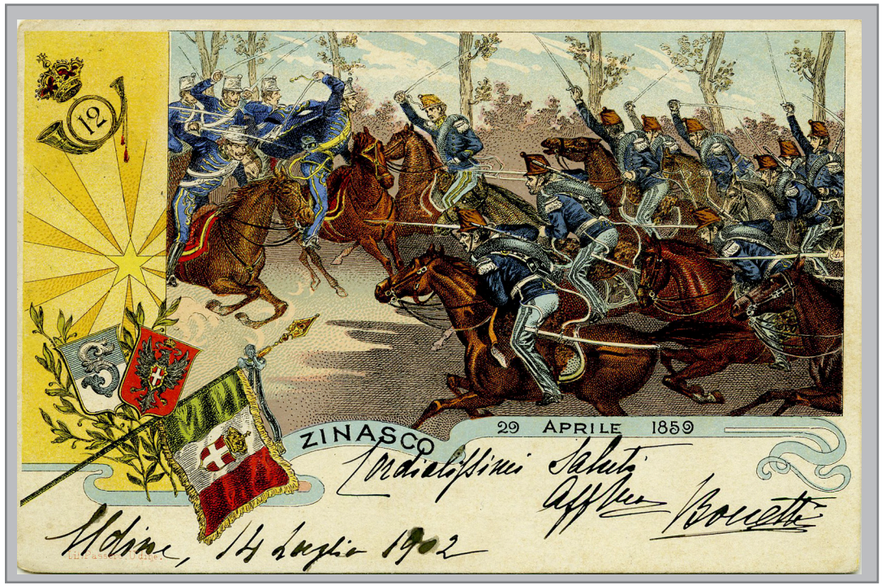

I Italien var det oroligheter. Österrike angrep och den 29 april 1859 kan sägas var en del i födelsen av den italienska staten. Frankerat 1902.

Rysk-japanska kriget 1904–1905. Frankerat 1907.

Grekiska revolutionen. Denna utkämpades 1821–1829 mellan grekiska upprorsmän och Osmanska riket som då behärskade nuvarande Grekland. Tryckt omkring 1910.

Maktbalansen blev än mer märkbar efter Tysklands enande 1871. Tyskarna försökte 1873 genom Otto von Bismarck få till en allians med Österrike-Ungern och Ryssland. Detta misslyckades och tyskarna gick i stället sex år senare in i en allians med Österrike-Ungen. 1882 anslöt sig Italien till alliansen som nu kallades trippelalliansen.

1892 undertecknades den fransk-ryska alliansen för att motverka trippelalliansen. 1904 förseglade Storbritannien en pakt med Frankrike, Entente cordiale, och 1907 undertecknade Storbritannien och Ryssland den anglo-ryska konventionen. Ryssland var inblandat i krig med Japan 1904–1905.

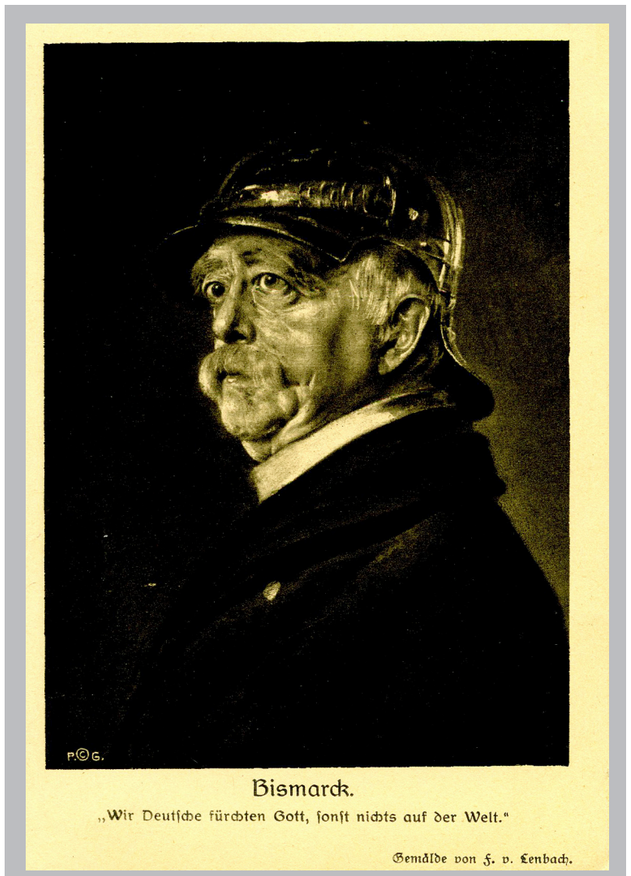

Tysklands rikskansler Otto von Bismarck (1815–1898) efter en målning. Han var Europas mest inflytelserike politiker under den senare delen av 1800-talet. Förlag: Photographischen Gesellschaft, Berlin Charlottenburg kring 1910.

Det slesvigska treårskriget 1848–1851 utspelade sig mellan Danmark och tyska separatister i hertigdömena Slesvig och Holstein samt deras tyska bundsförvanter. 1864 blossade striderna upp igen. Kortet gavs ut till 50-årsminnet av striden 1850.
Förlag: S.J. Koch. Ljustryck: Knackstedt & Näther, Hamburg.

Ankunft det Bayern vor Paris unter Generatl v. Hartmann am 19. September 1870. Tyskarna vid Paris. Tryckt kring 1910.

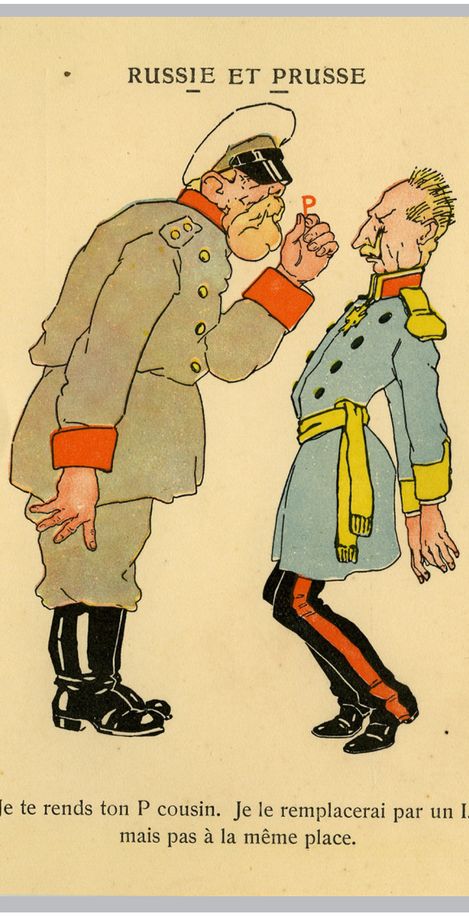

Russie et Prusse. Skämtkort om lite släktförhållanden och kommande ryskt svar på tal. Ofrankerat kring 1910.

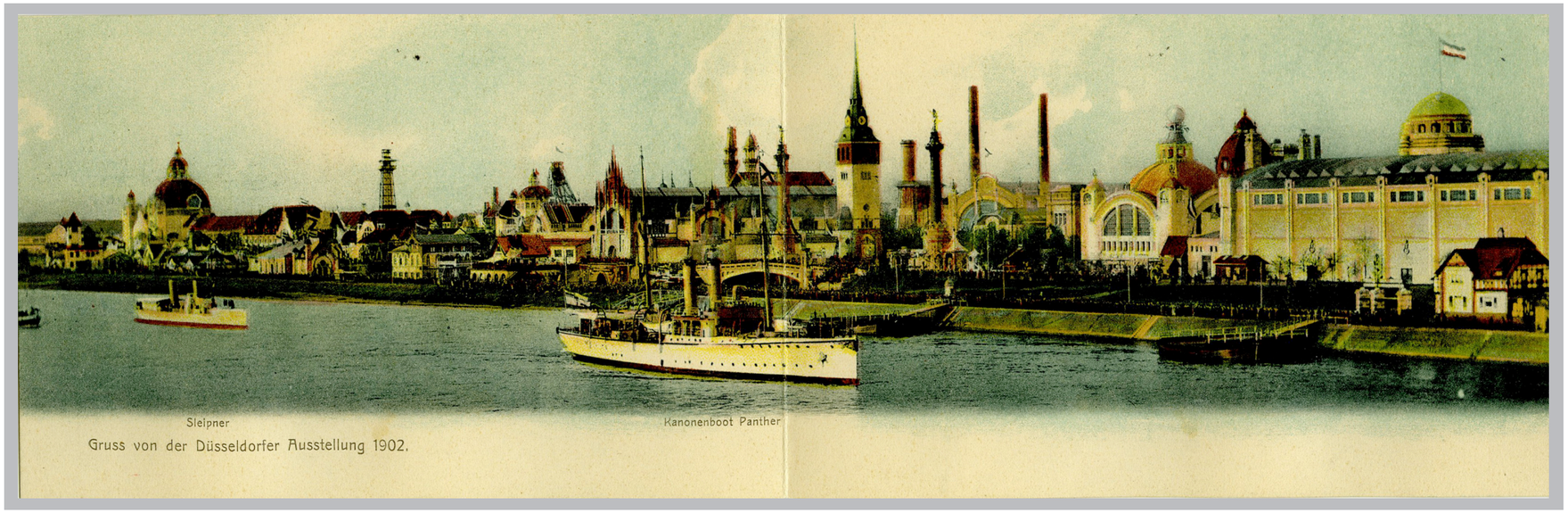

De tyska krigsskeppen Sleipner och Panther vid en utställning i Düsseldorf 1902.

Kapprustning

Från 1890-talet och framåt pågick en intensiv kapprustning mellan Storbritannien och Tyskland. Det brittiska slagskeppet HMS Dreadnought blev en viktig milstolpe i kampen mellan brittiska och tyska flottan.
Tysklands industriella och ekonomiska makt hade vuxit kraftigt efter Tysklands enande 1871. Från mitten av 1890-talet och framåt använde Wilhelm II:s regering denna bas för att satsa betydande ekonomiska resurser för att bygga upp Kaiserliche Marine, den tyska kejserliga flottan, som grundades av amiral Alfred von Tirpitz som utmanade brittiska Royal Navy om herraväldet över världshaven. För svenskt vidkommande var det nära krig med Norge 1905 i det som slutade med unionsupplösningen. Det blev efter detta en ökad nationalism även hos oss.

Svenska kringsfartyg omkring 1902, ett led i den svenska kapprustningen. Ofrankerat men skrivet 1906

Unsere Marine. Den tyska flottan växte i storlek. Tryck: M. Gluckstad & Münden, Hamburg omkring 1908. Frankerat Wilhelmhafen 090103.

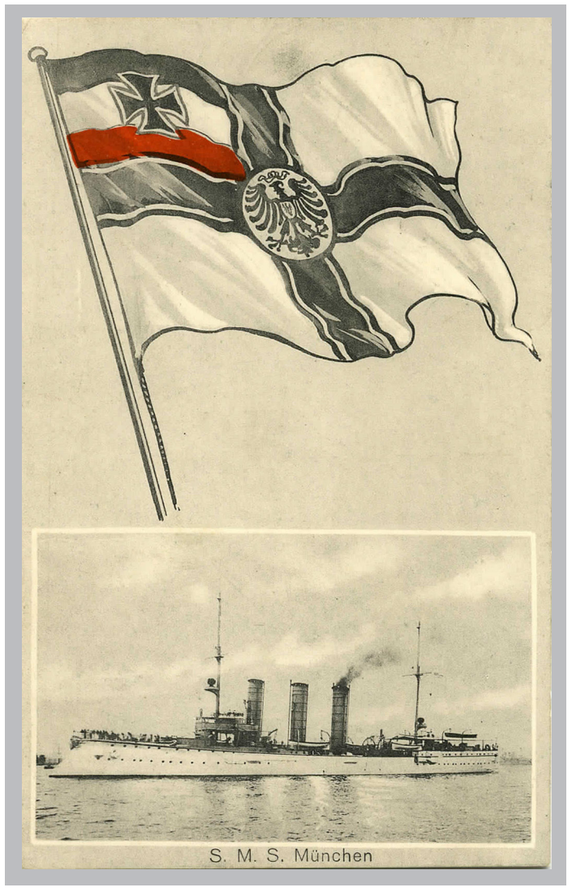

SMS München var den femte av sju tyska Bremenklassade kryssare. Hon byggdes 1903 och var en del i kapprustningen i Europa.

Luftflotte begleitet kriegsschiffe. Tysk luftflotta och krigsbåtar. Frankerat 041230.

Kiel. Die Flotte in hafen – den tyska flottan i Kiel. Ofrankerat kring 1915.

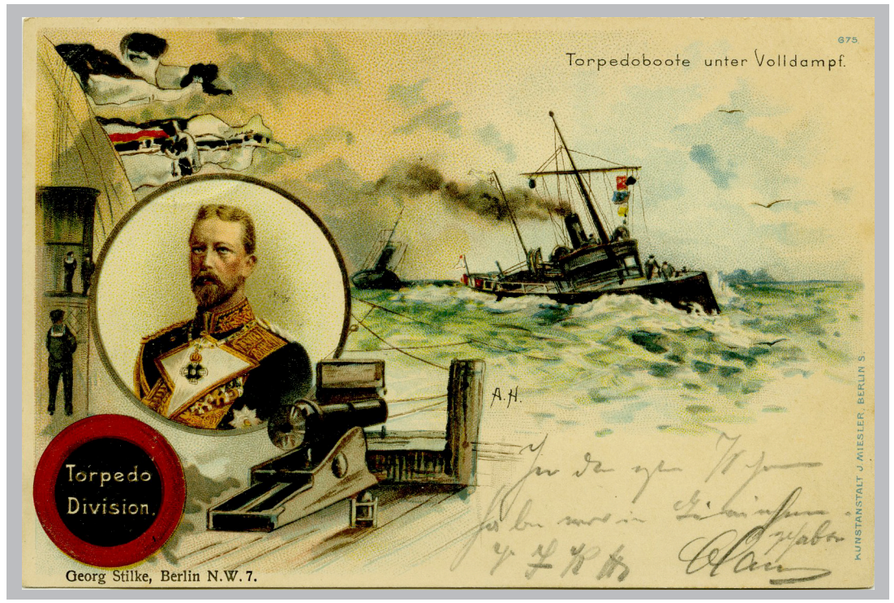

Prins Heinrich von Preussen med säte i slottet i Kiel var befälhavare för den tyska krigsflottan i Östersjön. Frankerat 1900.

När det banbrytande nya slagskeppet HMS Dreadnought sjösattes 1906 utökade den brittiska flottan sitt betydande övertag över sina tyska konkurrenter. Kapprustningen mellan Storbritannien och Tyskland spred sig så småningom till resten av Europa där samtliga stormakter lade ner en avsevärd del av sin industriella produktion på att förbereda sig på ett kommande europeiskt storkrig. Mellan 1908–1913 ökades de militära utgifterna för de europeiska stormakterna med 50 %.

Undervattensbåten kom att bli betydelsefull under första världskriget. Fransmännen hade också ubåtar. Svenska marinen införskaffade 1904 sin första ubåt, HMS Hajen. Kortet är skrivet 1903 men ofrankerat.

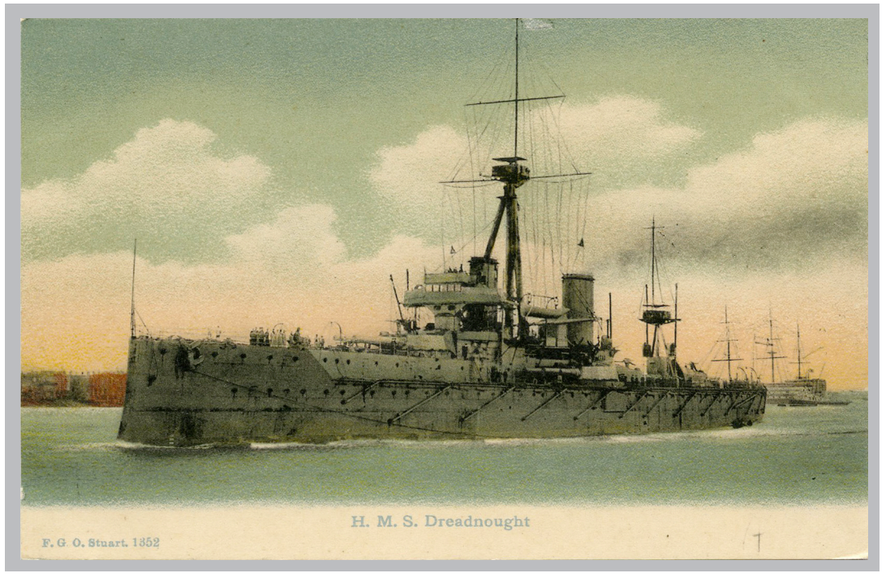

H.M.S. Dreadnought. Slagskeppet hade så stort genomslag när hon lanserades 1906 att slagskepp som byggdes efter henne kallades för just dreadnoughts. Tryck i Tyskland kring 1910. Ofrankerat.

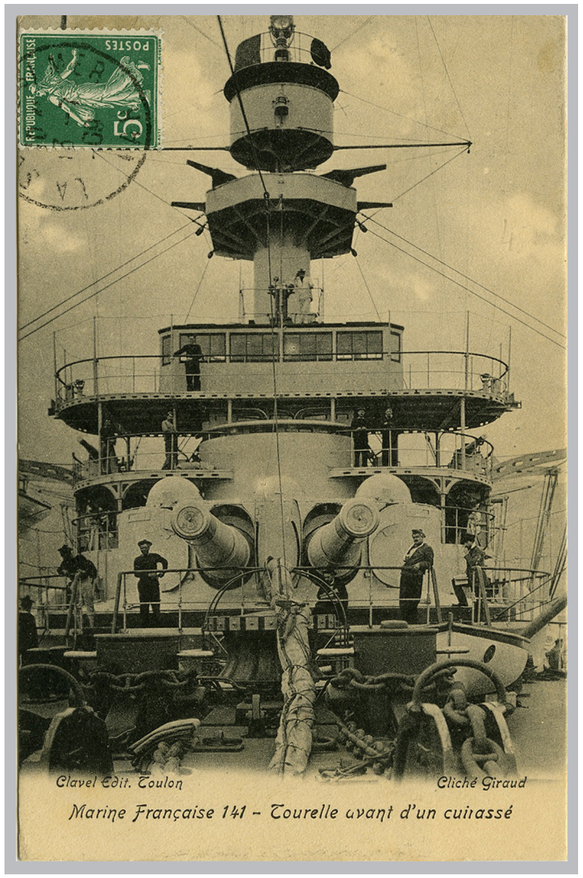

Marine Francaise 141– Tourelle avant d´un cuirassé. Franska flottan slagskepp 141 – främre tornet. Frankerat 090713.

Rencontre amical de l´armée serbe et montenegrine – Serber och montenegriner i Balkankriget 1912.

La guerre balkanique 1912 – Balkankriget. Förlag: P. Voukoitch & Co., Podgoritza.

Krig 1911–1913

Italiensk-turkiska kriget ägde rum 1911–1912. År 1912 och 1913 utkämpades Första Balkankriget mellan Balkanförbundet och det splittrade osmanska riket. Det resulterade i Londonfördraget, som ytterligare krympte det osmanska imperiet genom skapandet av en självständig albansk stat medan det territoriella innehavet av Bulgarien, Serbien, Montenegro och Grekland utvidgades.

När Bulgarien attackerade både Serbien och Grekland den 16 juni 1913 förlorade man det mesta av Makedonien till Serbien och Grekland och södra Dobrudzja till Rumänien i det 33 dygn långa Andra Balkankriget som ytterligare destabiliserade regionen.
Första världskriget var nära. Europa var en krutdurk och den skulle brisera.

Politisk satir 1913 med anknytning till kriget Serbien-Bulgarien. Kortet är handmålat. Frankerat 130905.

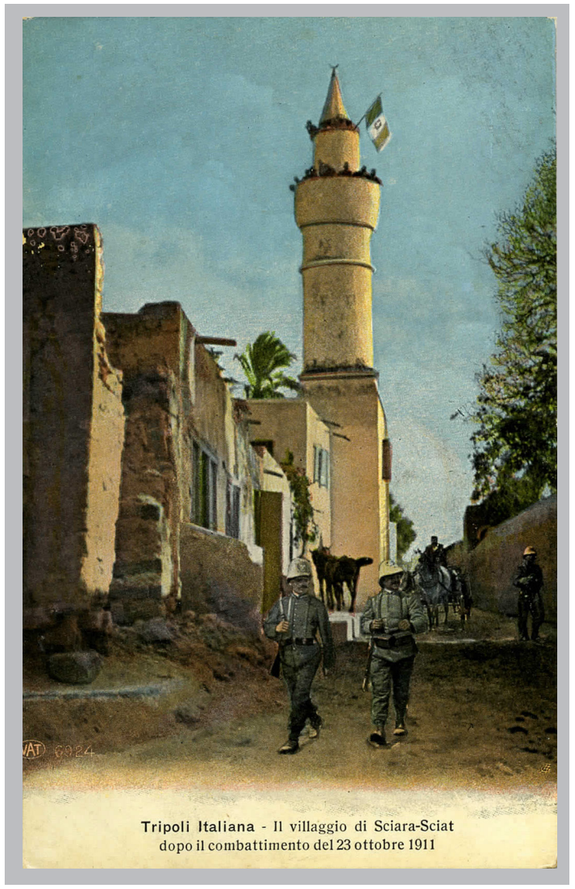

Tripoli Italiana – Il villaggio di Sciara-Sciat dop il combattimento del 23 oktobre 1911 – slaget vid Sciara-Sciat. Kortet är ofrankerat.

Les troupes turcques de Zeki Pacha – Serber och turkar i krig i oktober 1912. Frankerat Österrike 1913.

Koumanovo: Le camp de Lármés Sebe devant Koumanovo – Serbisk förläggning under Balkankriget 1912.

Kronprinsparet från Österrike mördades den 28 juni 1914 och det brukar betecknas som starten på första världskriget. Ofrankerat kring 1910.

Skotten som startade första världskriget avlossades i Serbien och det blev krig även i detta land. Frankerat 1915.

Winston Churchill var engelsk marinminister. Tryck omkring 1914.

I augusti 1914 firade Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen 100-årig fred Norge-Sverige emellan. Obegagnat kort.

1:a världskriget inleds med skotten i Sarjevo

Skotten i Sarajevo avlossades den 28 juni 1914. Med skotten dödade Gavrilo Princip – som var medlem i Unga Bosnien – ärkehertigen och kronprinsen Franz Ferdinand av Österrike och hans hustru Sophie von Chotek. Händelsen utlöste den så kallade svarta veckan, vilket några veckor senare utmynnade i inledningen av första världskriget.
Nu mobiliserade närmast hela Europa, så även Sverige även om vi slapp krigets fasa innanför våra gränser.

Svensk militär var redo för kriget som här på Gotland. Frankerat 1909 till Frankrike.

Mobilisering i Skillingaryd 1914. Ofrankerat.

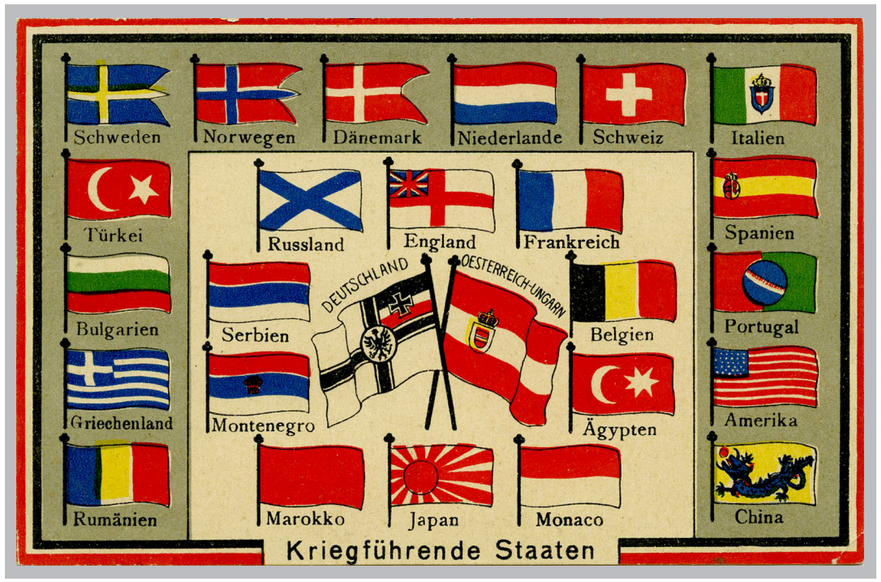

Flaggkort med krigsförande länderna i mitten. Senare anslöt sig flera av de andra till första världskriget. Ofrankerat 1914.

Trippelententen bestod av Storbritannien, Frankrike och Ryssland. Stämplat 141105.

Louis av Battenberg var befälhavare för den brittiska flottan. Hans bakgrund som tysk prins ledde till att han tvingades avgå när första världskriget bröt ut. De antityska känslorna var rådande. Frankerat 1908.

Jean Jaures var en fransk politiker och antimilitarist som mördades den 31 juli 1914. Tryckt omkring 1914.

Propagandakort. De allierade mot ”barbarerna”. Skrivet 1916.

Kriget var igång och miljontals soldater och civila fick släppa till livet 1914–1918. Det blev revolution i Ryssland 1917 och nationalismen fortsatte att frodas även efter kriget. Tyskland brandskattades hårt och det blev en av flera orsaker till en grogrund för ett nytt stort krig.

Slaget vid Antwerpen kring årsskfitet 1914–1915 med engelska och tyska soldater. Tryckt 1915.

3. Båten Albatross

Minkryssaren SMS Albatross byggdes hösten 1907 vid Weservarvet i Bremen och sjösattes den 13 oktober. Båten var 96 meter lång, 11 meter bred och fullt lastad vägde hon 2.506 ton. Besättningen uppgick till cirka 240 man. Bestyckning var inte så stor: 8 x 8,8 cm SKL/45-pjäser.
Hon hade 200 minor att kunna lägga ut och max-farten var 20 knop.

Albatross var en del i upprustningen inför det krig som komma skulle. Europa skulle snart stå i brand, så också Albatross.

Gruss aus Bremen. Akt. Oer. Weser-Bremen. Weservarvet i Bremen där Albatross byggdes. Förlag: F. Belsmeyer 1918.

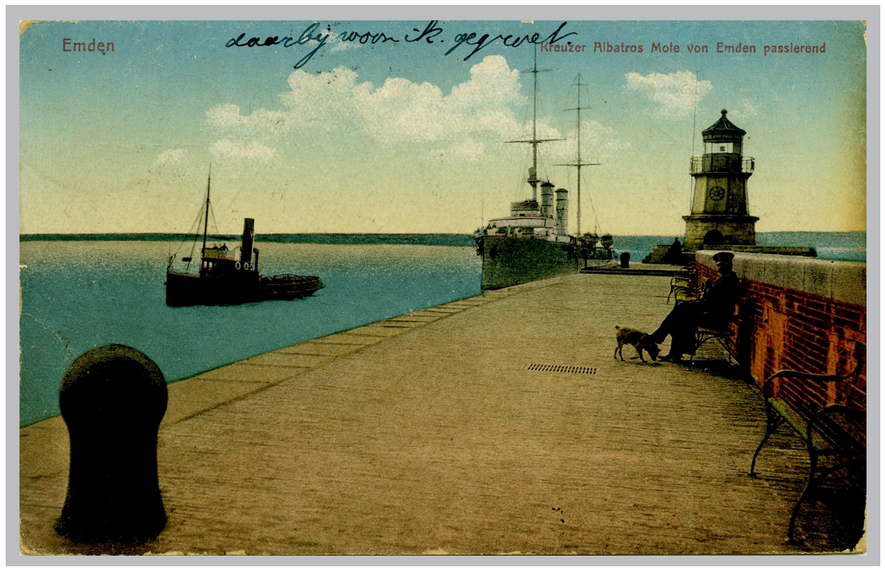

Emden-Kreuzer Albatross Mole von Emden passierend. Albatross i Emden, som är en hamn vid Nordsjön. Kortet är plundrat på frimärket. Stämplat 130513.

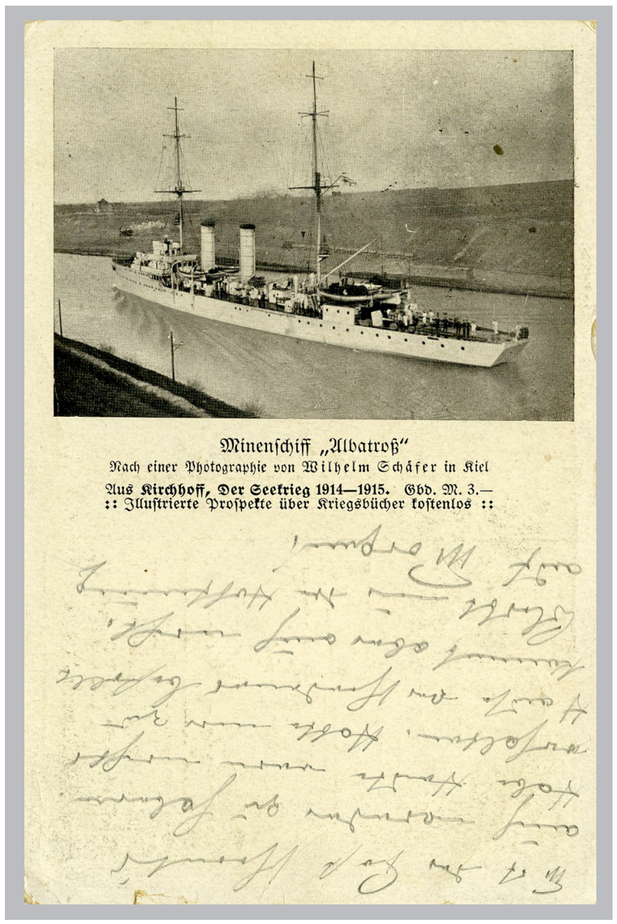

Minenschiff „Albatroß"
Nach einer Photographie von Wilhelm Schäfer in Kiel
Aus Kirchhoff, Der Seekrieg 1914—1915. Gbd. M. 3.—
:: Illustrierte Prospekte über Kriegsbücher kostenlos ::

Minenschiff Albatross. Båten i Kielkanalen. Tryckt 1915. Frankerat 160422.

Albatrossare. Foto: E. Vogt, Photogr, Atelier, Cuxhaven. 16 besättningsmän ses på kortet som är delvis döljt för att ge plats för övriga kort. Stämpel Cuxhaven 090508.

14 Albatrossare, kanske i en ateljé. Foto: Emil Vogt, Cuxhaven. Hermann Edsche från Hamburg skrev kortet men det är inte daterat eller postbehandlat.

30 Albatrossare ombord på skeppet. Foto: Emil Vogt, Cuxhaven. Ernst Krummheim från Nordhausen skrev kortet men det är inte daterat eller postbehandlat.

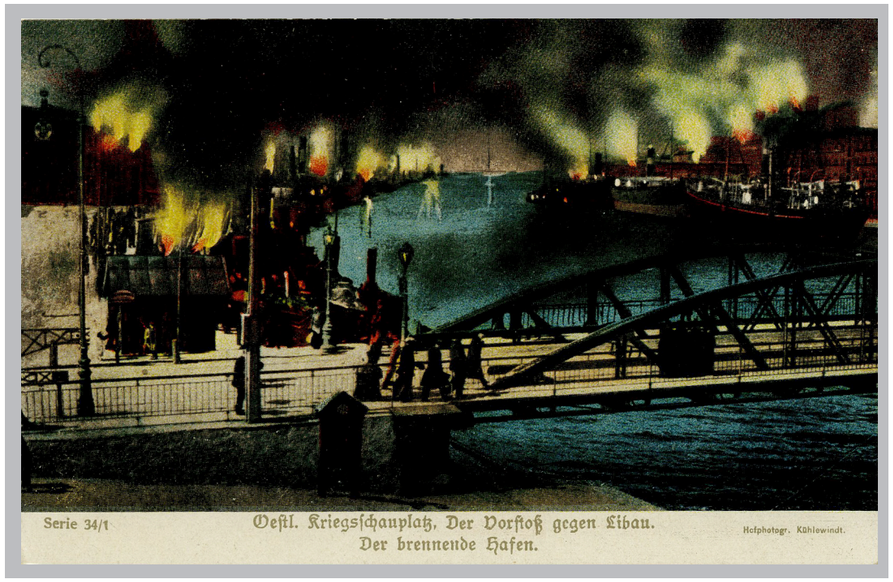

Tyskarna satte östersjöstaden Libau i Lettland brand. Det var den 7 maj 1915 som staden intogs. Ofrankerat 1915.

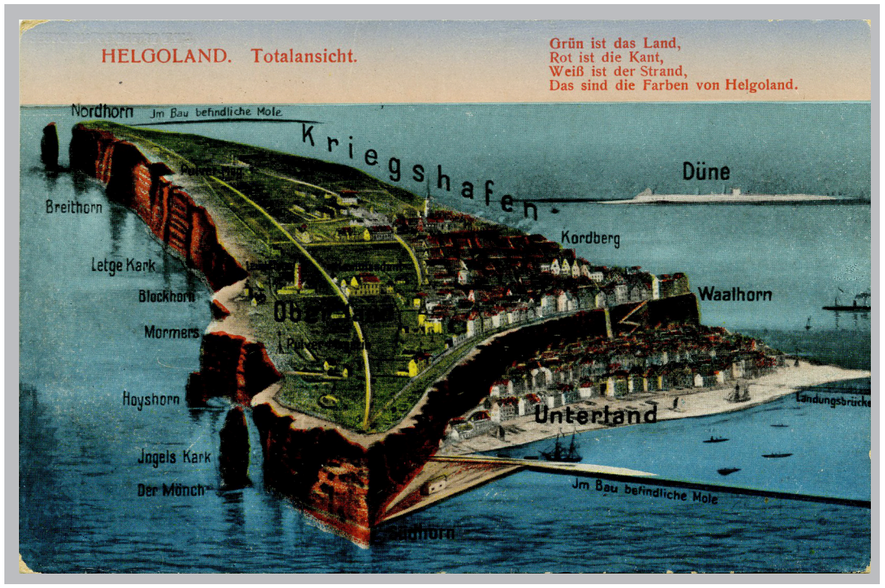

Helgoland. Den 9 september 1914 satte Albatross tillsammans med båtarna Nautilus, Prins Adalbert, Roon, Kolberg och Stralsund upp en defensiv barriär på Helgoland. Frankerat 140730 ombord på båten Königin Luise. Denna båt sänktes av britterna den 5 augusti 1914.

Der misslungene englische Fliegerangreiff auf Cuxhaven 25 Dezember 1914 – det misslyckade engelska flygangreppet mot Cuxhaven. Efter sina uppdrag anlöpte Albatross julaftonen 1914 Cuxhaven vid Nordsjöns kust.

Windau (Ventspils) Lootsenturm – Lotstornet. Ventspils är en hamnstad i Lettland. Tyskarna besköt staden bara ett par dagar före sjöslaget vid Östergarn då man förlorade Albatross.
Förlag: Th. G: Antmann. Tryckt kring 1910.

Albatross utförde sitt första uppdrag under kriget genom att i början av augusti 2014 lägga 180 minor vid ön Sylt. Den 25 augusti var det dags för nästa uppdrag: att lägga 200 minor vid South Shields nära Newcastle vid den engelska ostkusten.
Efter ett antal minutläggningar under hösten 1914, bland annat tillsammans med systerfartyget Nautilus, anlöpte Albatross på julaftonen Cuxhafen. Uppdragen i Nordsjön var avslutade. Våren 1915 utrustades Albatross för nya uppdrag och nu i Östersjön.

Vid de två första uppdragen i mitten av juni 1915 lade Albatross ut 225 respektive 320 minor i Finska vikens västligaste del.
Albatross och Roon samt fem torpedbåtar lämnade Danzig strax efter midnatt den 1 juli 1915 och stävade nordvart för att förenas med de lätta kryssarna Augsburg och Lübeck samt ytterligare två torpedbåtar som kom från Libau.
På Albatross hade man säkert ingen tanke på att det inom några timmar skulle vara dags för skeppets sista strid.

South Shields. Albatross lade i augusti 1914 ut minor utanför South Shields i England. Tryckt omkring 1910. Okänt förlag.

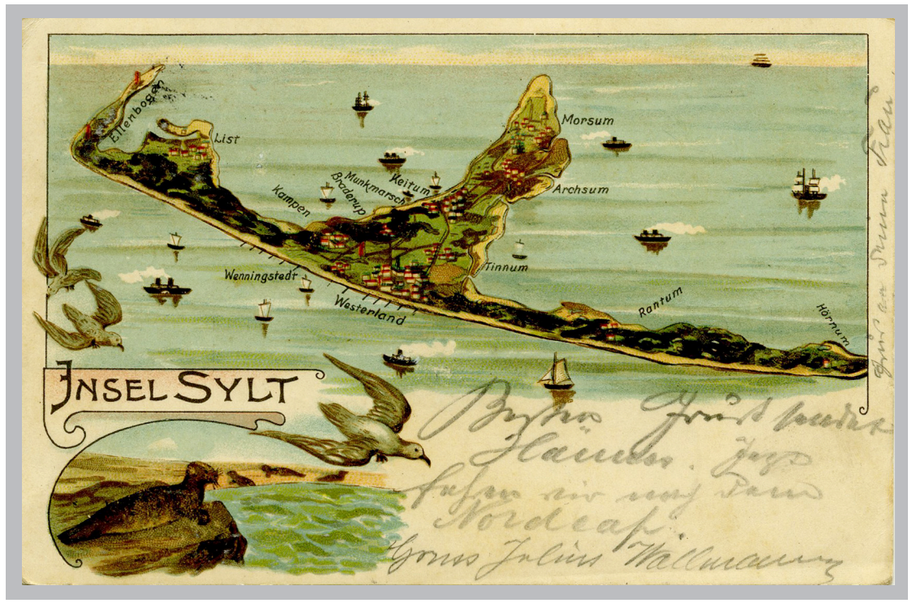

Insel Sylt – ön Sylt där Albatross lade ut minor.
Förlag: Mohr & Dutzauer, Leipzig. Frankerat 060525.

4. Slaget utanför Gotlands kust 1915

Tyska krigsfartygen

Tre tyska båtar assisterade Albatross i Östersjön strax före mötet med ryssarna: Augsburg, Lübeck och Roon.
Nautilus hade tidigare varit med vid uppdrag med Albatross men befann sig nu i Nordsjön.
SMS Magdeburg hade sänkts redan sommaren 1914 men hade ändå del i slaget...
Tyska officerare hade vid förhör sagt att hemliga handlingar på Magdeburg hade förstörts. Nu var detta inte fallet utan ryssarna hade de viktiga handlingar som gjorde att man hade tillgång till den tyska krypterade radiotrafiken. Med detta kunde ryssarna ”lyssna” på vad Albatross och de andra tyska fartygen hade för planer. På detta sätt kunde ryssarna lura in Albatross i en återvändsgränd.

Gr Kreuzer Roon – kryssaren Roon. SMS Roon var den ledande pansarkryssaren i den kejserliga tyska marinen. Båten byggdes 1902. Tryck: Rex 5. Hedicrom. Frankerat 110815.

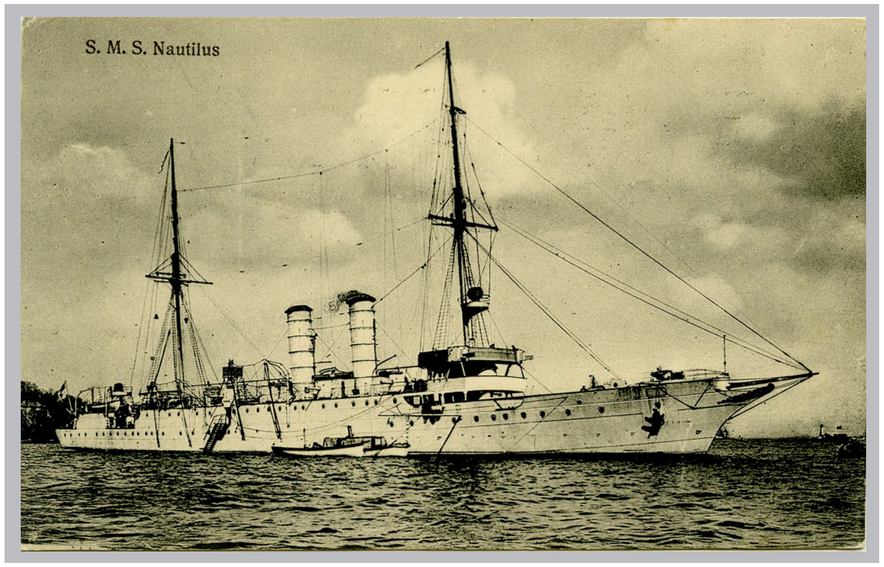

S.M.S. Nautilus. Nautilus var systerfartyget till Albatross. Hon var också byggd på Weservarvet i Bremen men 1906, året före Albatross. De två minutläggarna var på flera gemensamma uppdrag, dock inte när Albatross blev attackerad av ryssarna utanför Gotland. Stämplat 160130 - Marine Post och utan frimärke.

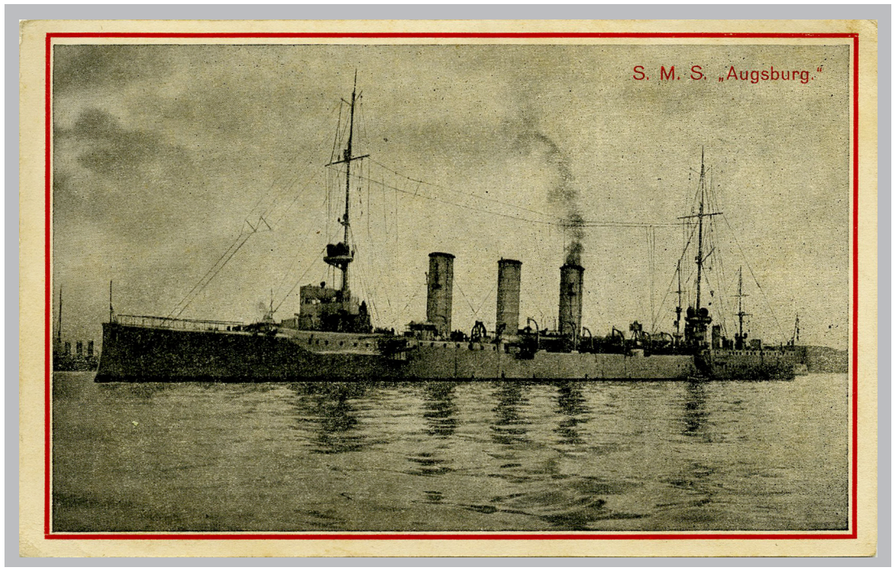

**S-M.S. Augsburg. Båten byggdes 1909 och var ett skepp i så kallad Kolberg-klass i vilken även ingick Kolberg, Mainz och Köln. Augsburg byggdes 1909 och skrotades 1922. Augsburg var en av kryssarna som var med vid den ryska beskjutningen av Albatross.
Tryck: Phot. -Verlagsanstalt Ernst Crull jr, Kiel. Daterat 150307 och noteringen Feldpostkarte. Stämpel: Marine Feldpost utan datum.**

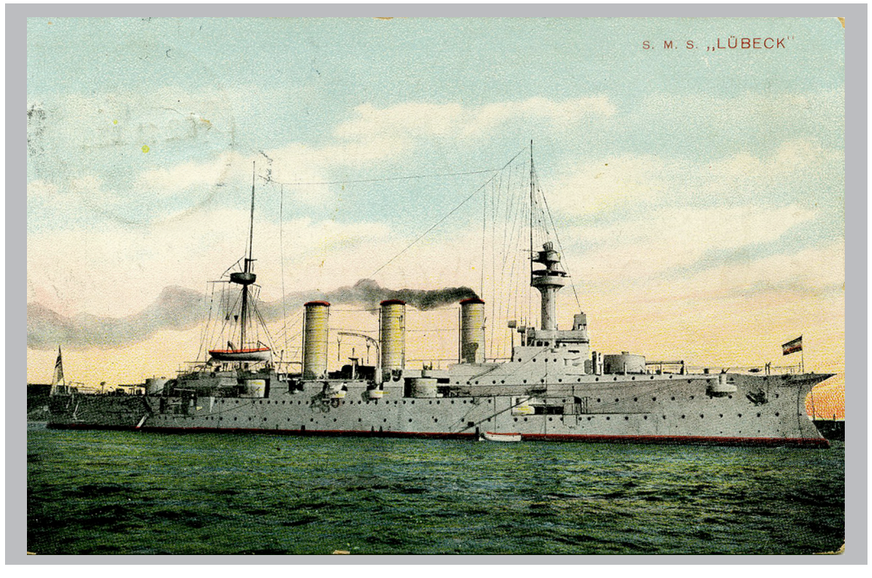

S.M.S. Lübeck. Kryssaren var också inblandad vid sjöstriden utanför Gotland den 2 juli 1915. Hon var ett skepp i Bremen-klass. I denna ingick även, SMS Hamburg, SMS Berlin, SMS München, Leipzig och Danzig. Okänt förlag. Frankerat 120219.

Magdeburg ingick i Magdeburg-klass. Övrig i denna var Breslau, Strassburg och Stralsund. I augusti 1914 var Magdeburg på uppdrag att lägga ut minor. Hon gick på grund och förstördes av ryska kryssare. Okänt förlag. Stämpel Wilhelmshafen 141222. Feldpostkarte.

Ryska krigsfartygen

Den tyska marina överlägsenheten i Östersjön gjorde att den ryska flottans insatser framför allt var defensiva. Ryssarna hade erfarenhet av sjöslag åren före första världskriget då man var i krig med Japan 1904–1905.

Ryssarnas brigad inför attacken på Albatross bestod av kryssarna Admiral Makarow, Bajan, Bogatyr, Oleg och Rurik. Befälhavare var konteramiral Bachireff. Dessutom ingick i operationen den lätta kryssaren Nowik och en jagarflottilj. Jagarna förutom Nowik kom aldrig fram till de andra båtarna. Det var dimman som ställde till problem.

Ryssarna var redo att ta upp kampen mot Albatross.

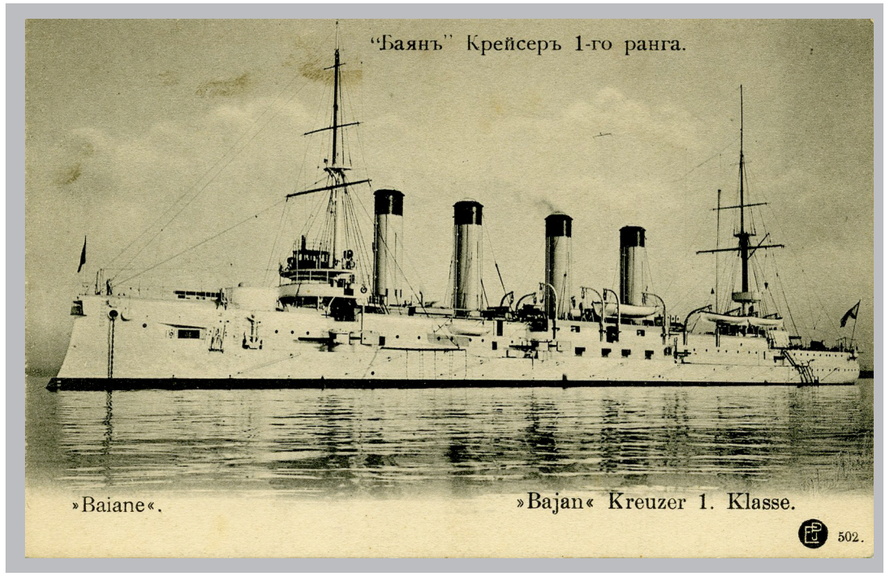

Bayan var en rysk kryssare som bland annat var med i sjöstrider mot Japan. Ofrankerat kring 1904.

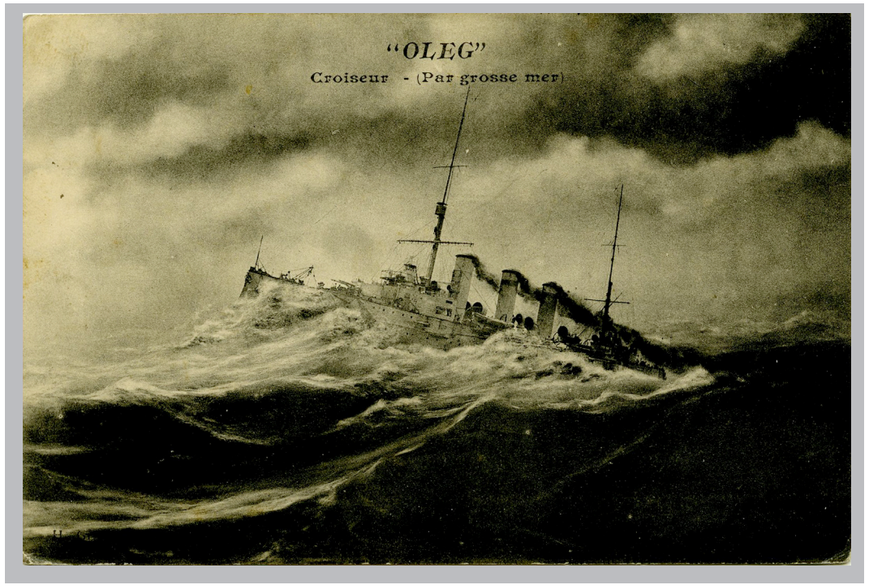

Oleg byggdes 1901–1903 i S:t Petersburg och torpederades av brittiska krigsfartyg 1919. Det här skedde i Kronstadt inte långt från S:t Petersburg.
Oleg ingick i det rysk-japanska kriget 1904–1905 och var på en rad uppdrag under första världskriget. Oleg var en av de ryska båtar som var med vid attacken mot Albatross.
Pansarkryssarna Bogatyr och Oleg fortsatte beskjutningen av Albatross på neutralt, svenskt vatten. Det skedde även under passagen genom sundet mellan Östergarnsholm - Kuppen.

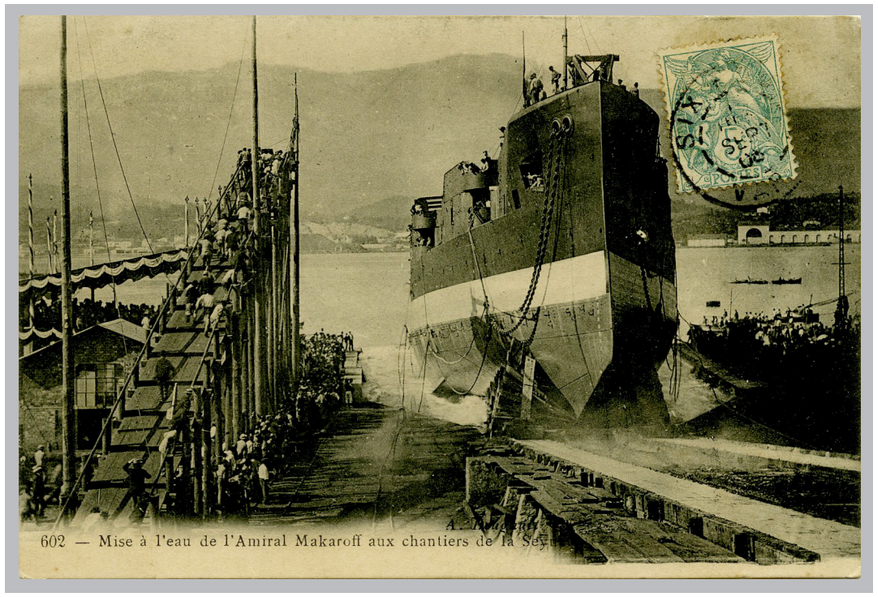

Mise á l´eau de l´Amiral Makaroff aux chantiers – sjösättningen av båten. Admiral Makarov vad den andra av de fyra pansarkryssarna i Bayanklassen. Hon byggdes för den kejserliga ryska flottan 1906 i Frankrike. Före kriget tjänstgjorde hon i Medelhavet men när första världskriget utbröt kom hon att användas i Östersjön. Kryssaren var inblandad i flera strider med tyskarna, bland annat vid attacken mot Albatross. Frankerat i Frankrike 080907.

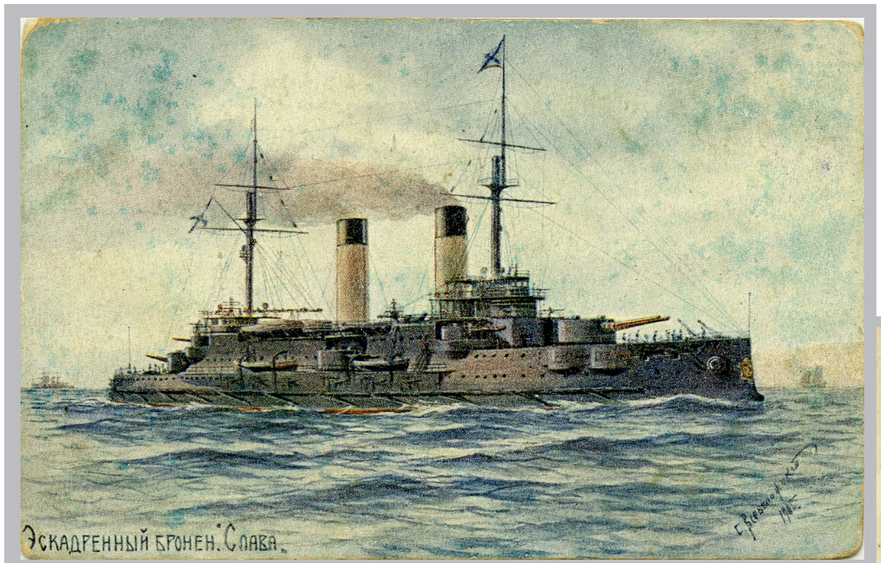

Slava var ett av de ryska slagskepp som indirekt var inblandad i striden. Hon och Tsesarevitj ingick i vaktstyrkan. Här fanns även sjunde antitorpeddivisionen med Bditelnij, Bojevoj, Burnij, Inzjener-mechanik Dimitriev, Inzjener-mechanik Zverev, Vnimatelnij, Vnuschitelnij och Vynoslivij.
Slava ingick i den så kallades Borodinoklassen och byggdes i St Petersburg. Hon var helt klar för strid 1905. Det var dock för sent för att kunna användas i kriget med Japan.
Slava blev känt långt senare när ryssarna på 1960-talet utvecklade robotkryssare som i väst kom att gå under benämningen slavaklass.
Kortet är en målning från 1905 och det är ofrankerat.

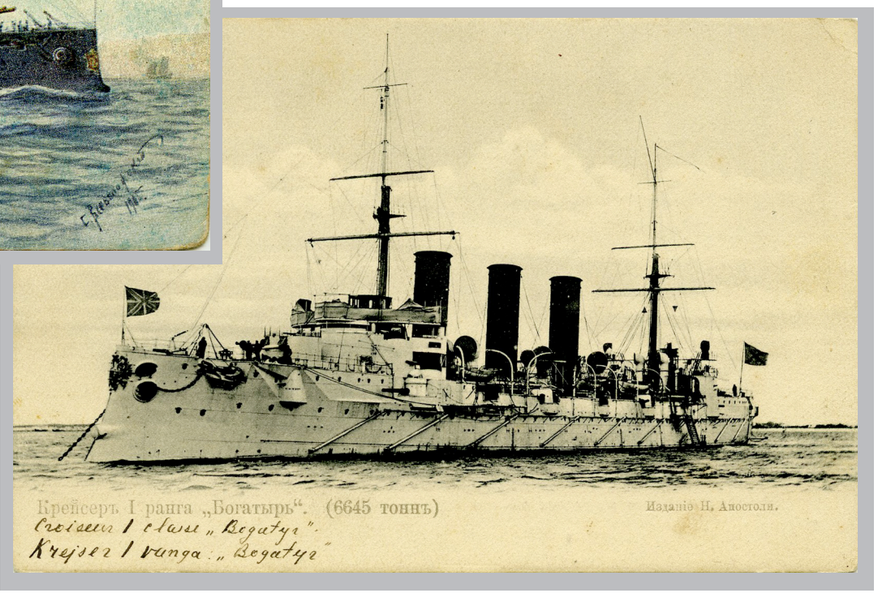

Bogatyr. Skeppet togs i bruk 1902 och var en av ryssarnas mest viktiga kryssare under såväl kriget med Japan som under första världskriget. Tyck: Kring 1903 av Otto Leder, Ansichtskarten Manufaktur, Meissen1, Sa. Skrivet men ofrankerat.

Slaget utanför Gotland

När sekonden på Albatross, korvettkapitän Karl Bühler, kring halv sju på morgonen tittade över horisonten med kikare såg han akterut på babords sida något. Innan han tänkt klart slog en salva ned ett par hundra meter från båten. Han skrek: Vad är det för en apa som skjuter på oss?
Karl Bühler slog larm. Sjöstriden var inledd.
Nu blev det inte så mycket till strid. För Albatross handlade det om att fly och så småningom såg man land. Ryssarna närmade sig hela tiden och Albatross träffades gång på gång.
Svenskt vatten, men ryssarna fortsatte att sikta på den skadskjutna Albatross.

Den tyska båten hade under sjöstriden träffats av tolv 21 cm granater, nio 15 cm granater och fyra granater av mindre kaliber.
27 man på Albatross miste livet och 51 var skadade.
På land inleddes nu en febril aktivitet för att undsätta besättningen på Albatross.
Beskjutningen in på svenskt territorium kom att ge eko över hela världen. Det var en neutralitetskränkning långt värre än en strandad rysk ubåt i Karlskronas skärgård mer än ett halvt sekel senare.

S.M.S. Albatross im Kampf mit vier russischren Panzerkreuzern nach einer Handzeichnung einer Beteiligten – Albatatross i kamp med ryska pansakryssare – efter en teckning. Klockan 07.45 kom Albatross in på svenskt vatten och det var mycket bekymmersamt. Minutläggaren hade fått svåra skador som att vatten trängde in genom ventilerna i akterskeppet. Det var bara en tidsfråga hur länge skeppet skulle hålla sig flytande. Trots att Albatross nu var på svenskt farvatten fortsatte ryssarna beskjutningen.

Kyllej. Gotland. Lotsarna i Kyllej, Herrvik och Slite kunde genom kikare följa krigsfartygen och striden. Foto: A. Berglund, Lidingön-Bredvik kring 1910.

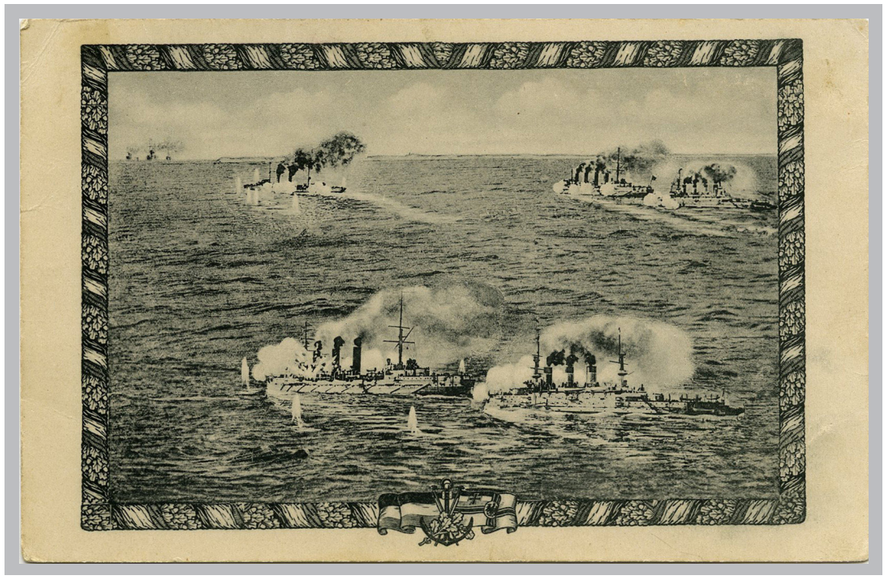

**S.M.S. Albatross im Kampf mit vier russischren Panzerkreuzern – Albatross i kamp med fyra ryska pansarkryssare.
Det finns inga foton över själva slaget utan det handlar om teckningar eller målningar.
Tryck eller förlag: Kubitz, Wisby. Det är inte känt att det fanns någon Kubitz i Visby. Däremot hette en av de tyska matroserna Kurt Kubitz. Han var född 1893 och var i det civila slaktare. Kanske var det han som tog fram detta vykort som man oftast finner i obegagnat skick, precis som detta.**

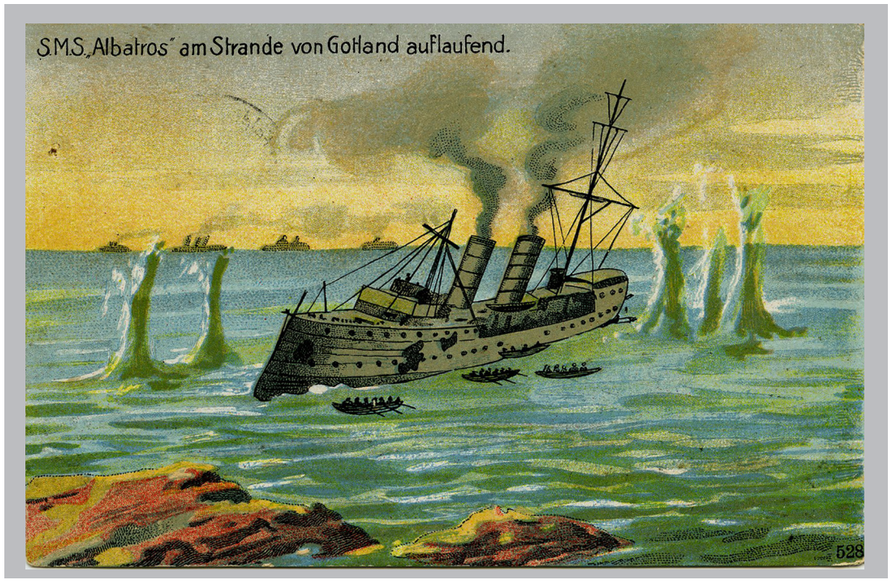

**SMS Albatros am Strande von Gotland auflafen – Albatross på stranden utanför Gotlands kust. Tre livbåtar syns och på en målning kan man förändra verkligheten eller så kände konstnären inte till det faktum att endast en av livbåtarna på Albatross var användbar efter sjöslaget. Däremot assisterade svenska fiskebåtar och de tog iland besättningsmännen. Då hade beskjutningen sedan länge upphört. Det skedde i lugn takt då det inte ansågs farofyllt att vistas på Albatross som stod hårt på grund.
Tryck: BKH. Poststämpel: 160228 KD Feldpostexp och S.B. Int. Regt 361, 11 Komp.**

Das Deutsche Minenschiff Albatross im Gescheft mit 4 russischen Panzerkreuzern bei der Insel Gotland an 2 Juli 1915 – Albatross i strid den 2 juli 1915. Tryck: Med tillåtelse av tidningen Illustrierten Zeitung, Leipzig.

5. Besättningsmän räddas

2 juli 1915. Ilandförda effekter. I båten med fyra personer kan man se se tre Albatrossare. Fotografen Karl Johan August Gardsten från Visby var tidigt på plats och förevigade händelserna denna första julifredag.
Foto: Gardsten, Visby – instansat ned till vänster.

Ombord på Albatross och vid strandningsplatsen Svarthäll försökte man så snabbt man kunde få iland och ta hand om de sårade. Albatross hade gått på grund klockan 08.15.
Endast en av livbåtarna kunde användas och därför kom fiskebåtarna på platsen väl till hands.
Klockan 10.30 avgick ett extratåg från södra järnvägsstationen i Visby. Med detta tåg reste en velocipedavdelning om 40 man ur I 27. Från Roma fortsatte soldaterna på sina cyklar vidare till Östergarn.
På land samlades ortsbefolkningen för att försöka bistå tyskarna i avvaktan på sjukvårdspersonal. Vid tolvtiden anlände läkare och sjuksköterskor från Visby.

Ett 30-tal av besättningsmännen var sårade och flera av dem mycket allvarligt. De vårdades till en början på stranden. Det blev lite bättre vård när läkare och sjuksköterskor anlände från Visby vid tolvtiden.
Noteras kan att det finns flera tryckupplagor av detta och flera andra kort vid strandningen. Tydligen var intresset stort att köpa dessa vykort men så var händelsen mycket stor – Sverige hade fått känning av det krig man egentligen stod utanför.
Kortet är obegagnat men skrivet: Kriget. 2 juli 1915. De sårade förbindas för vidare transport till Roma. Övriga ombordvarande interneras å samma plats.

Albatross står hårt på grund vid Östergarn den 2 juli 1915. Ryssarna har försvunnit. Kvar finns närmare 30 döda tyska besättningsmän och överlevande. Det var ingen direkt räddningsaktion, men en del gotlänningar hjälpte till att få manskap och tillhörigheter i land.
Innan tyskarna lämnade båten höll fartygschefen kapten West under en kort ceremoni ett kort tal till besättningen. Han utbringade ett leve och flaggan halades.
Foto: Bruzelius, Visby, 1915. Tryckt 1916 enligt text på baksidan.

Bärgning av materiel från båten. På baksidan har någon skrivit: Kriget 2 juli 1915. Albatroserna glada trots allt bärga vad som bärgas kan. Foto: Bruzelius, Wisby.

På stranden. Det var en sorgens dag för besättningen på Albatross men man fick lite tröst och hjälp av lokalbefolkningen. Foto: Bruzelius, Wisby.

6. Den grundstötta Albatross

Albatross med bevakningsbåtar.
Foto: Gardsten, Visby – instansat på framsidan ned till vänster. Frankerat: Visby 150713.

Albatross på grund. Tryck: Bruzelius Adelsgatan 25, Visby 1916.

Skador på Albatross.

Skador på Albatross.
Tryck: Bruzelius Adelsgatan 25, Visby 1916.

Albatross bevakades efter sjöstriden av de svenska jagarna Ragnar, Sigurd, Wale och Vidar. Nästan på minuten tre veckor efter det att båten satts på grund kunde hon dras flott av bärgningsfartygen Herakles och Poseidon. Dagen därpå bogserades hon till Fårösund.
Mellan 30 september - 1 oktober bogserades Albatross till Oskarshamn där hon fick ligga i drygt tre år.

Tyska Minkryssaren Albatross på grund vid Östergarn, Gotland.
Förlag: J. Ridelius, Wisby.
Tryck: Svenska Litografiska AB, Stockholm.

Fårösunds Hamnbrygga. Till vänster ligger Neptunbolagets bärgningsångare Herakles som bärgade Albatross till Fårösund. Herakles bogserade senare båten till Oskarshamn.
Förlag: Karl. Fr. Smittenberg, Fårösund. Tryck: Esping & Lundell, Norrköping.

7. Begravningen av de omkomna besättningsmännen

Under sjöstriden stupade 27 av besättningsmännen. En av dem återfanns inte då han hade slungats överbord.

De 26 begravdes på kvällen den 2 juli 1915 i en massgrav vid Östergarns kyrka.

Tre svårt skadade avled under transporten till Visby och de begravdes den 3 juli i enskilda gravar på Björke kyrkogård.

Den 2 juli men året därpå avtäcktes under högtidliga former en gravsten där det fanns namn på alla stupade.

Efter begravningen blev det övernattning på Bengts gård för de flesta av matronserna.

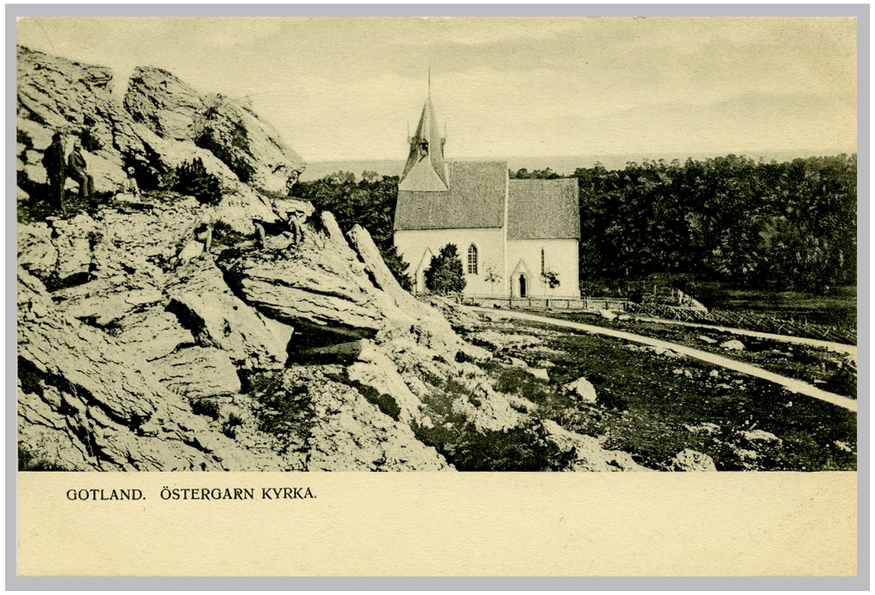

Gotland. Östergarn Kyrka. Östergarns kyrka har sina anor från 1200-talet och det finns rysk krigaranknytning utöver Albatross 1915. Exakt 200 år tidigare utsattes den för skadegörelse i samband med den ryska landstigningen på Gotland.
En omfattande inre och yttre renovering av kyrkan gjordes 2008.
Tryck: C. N:s Lj., Sthlm kring 1903.

Privattaget foto från begravningen på Östergarns kyrkogård. De överlevande besättningsmännen står närmast graven och de flesta av dem har tagit av sig mössorna. En stor skara civila följde begravningen och här finns också en del svenska militärer.

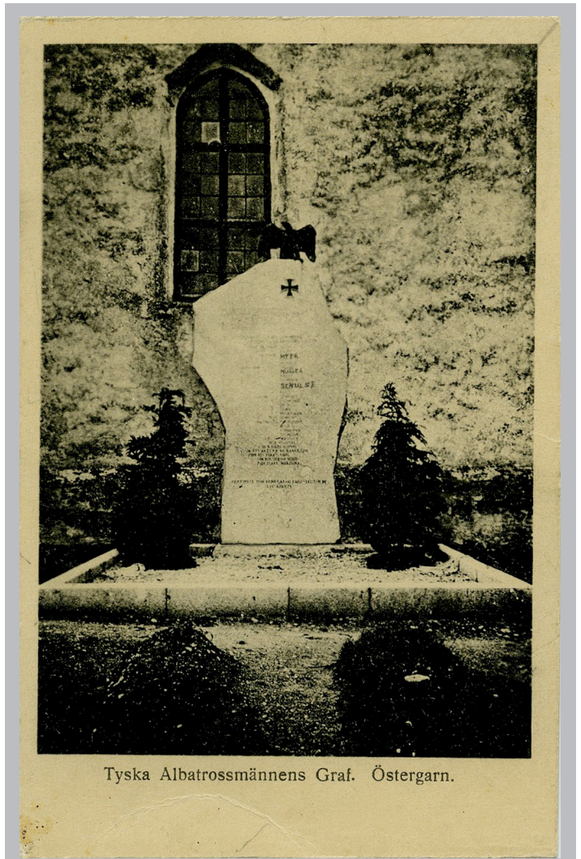

Tyska Albatrossmännens Graf. Östergarn.
Okänt förlag kring 1920.

Uppställning inför avmarschen till Roma. Efter den första nattens provisoriska inkvartering på Bengts gård blev det uppställning inför avmarschen. Målet var Roma på centrala Gotland. Det var fyra mil dit och i den heta julidagen blev det en ansträngande marsch. Tyskarna gick i sina uniformer med lågskor på fötterna. Flera av dem svimmade under marschen och fick läggas i någon av de åtta hästvagnarna.
Foto: J. Ridelus, Visby.

Albatrossmännen vid kampanjhemmet i Roma. I Roma inkvarterades besättningsmännen på kampanjhemmet vid Roma sockerfabrik, med namnet Victoria. Här kunde man vara fram till dess att betessäsongen började. Officerarna hade redan på kvällen den 2 juli fått inkvartering i gästgivaregården nära stationshuset. En vecka senare flyttades officerarna till ett av sockerbrukets hus i Sockerparken. På hösten flyttades alla till lägret Blåhäll i Tofta på västra Gotland. Foto: J. Ridelius, Visby.

8. Interneringen på Gotland 1915–1917

Den första interneringen av de tyska besättningsmännen skedde på Bengts gård i Östergarn. Dit fick de närmare 150 männen marschera efter det att de följt sina avlidna kamrater till sista vilan. Fartygschefen, övriga officerare och de flesta av de sårade transporterades till Roma.
På Bengt gård fick man sova i uthus eller utomhus.
Tidigt påföljande morgon började den långa marschen i julihettan. Från Bengts gård marscherade man till Roma, nästan fyra mil.
I Roma fick man förläggning på sockerbruket men under hösten skulle alla förflyttas.

Nära sockerfabriken. Tre man ur den svenska vaktstyrkan tillsammans med nio Albatrossare och en hund. I bakgrunden kan man se delar av sockerfabriken i Roma. Här var tyskarna internerade från 3 juli 1915.

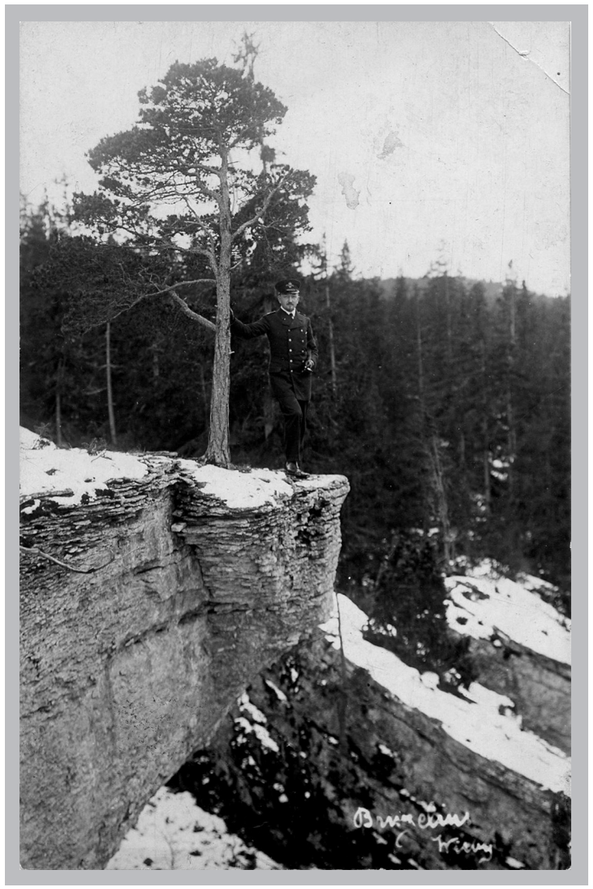

Officer. Många lät fotografera sig som här en av officerarna från Albatross. Det är okänt var platsen är men det kan vara vid Tofta där det finns liknande formationer. Det ser lite vågat ut att stå där han gör. Förnuftigt nog håller han sig i trädet. Foto: Bruzelius, Wisby.

**Officerare. Tyska och svenska officerare fotograferade vid en födelsedagsfest för drottning Victoria 1916. Drottningen var högt aktad i Tyskland. Hon var nämligen född som prinsessa där den 7 augusti 1862. Hon var exempelvis kusin till den tyske kejsaren Vilhelm II.
Festen med officerare på Gotland avhölls troligen exakt på drottningens 54-årsdag den 7 augusti. Tyska och svenska officerare umgicks en hel del och samma sak var det mellan vanliga meniga från båda länderna. Sverige och Tyskland hade goda relationer och det var inte bara tack vare att drottningen var tyska.**

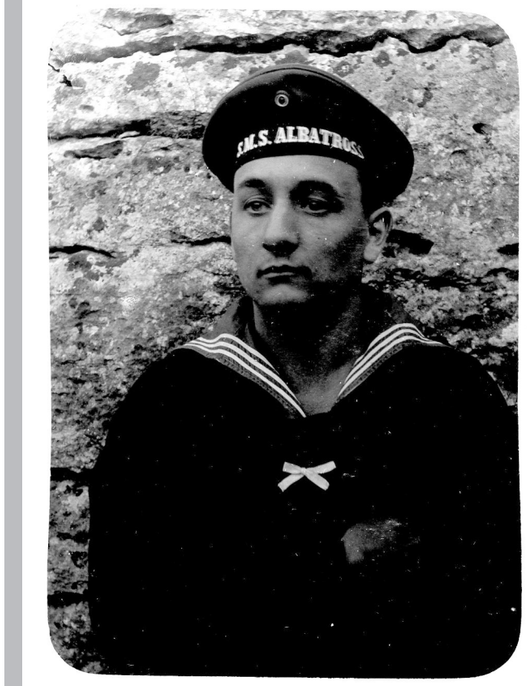

Albatrossare. Troligen en av albatrossarna men man kan aldrig vara helt säker. En del svenskar lät sig nämligen också bli fotograferade i tyskarnas uniformer.

**Barack. Albatrossare vid förläggningen på Blåhäll vid Tofta skjutfältet.
Kortet skickat som ”Feldpost” den 2 maj 1917 men utan någon stämpel eller censurering. Det är undertecknat av flera besättningsmän och skickat till en annan Albatrossare med adress på båten som då låg i Oskarhamn.**

Matroser och havet

Havet och vatten över huvud taget var något som lockade albatrossarna. Man var ju marinsoldater. Gotland med allt vatten kändes därför mycket hemtamt.

Vid flera tillfällen försökte också internerade fly med båt till svenska fastlandet.

Övermatroserna Ferstl och Hardtke tog sig på kvällen den 20 februari 1916 ut från förläggningen genom att i vattnet runda stängslet. De vandrade till Gnisvärds fiskeläge där de lade beslag på en öppen segelbåt. De hoppades nog kunna nå en tysk båt i Östersjön. Segelbåten började dock läcka och de tvingades söka sig iland.

Vattnets lockelse fick ingen framgång och båda dömdes till fängelse vid Visby länshäkte.

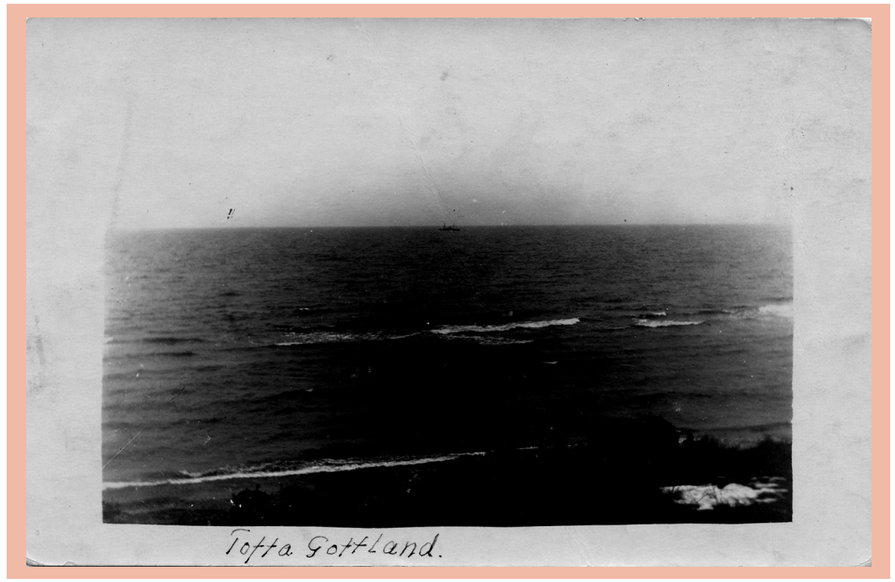

Tofta. Kortet är från tiden för interneringen av Albatrossare vid Tofta 1915–1917. Det har ingått i ett album som tilhört en man ur den svenska vaktstyrkan. Den svenska vaktstyrkan bestod av ett infanteriregemente ur I 27.

Stranden vid Tofta. Friedrich Kahrmannn har på baksidan skrivet: Erinnerung av Fritz Kahrmann – som ett minne. Han kallades sig alltså för Fritz. Han var i det civilia eldare och var född 1892. På kortet ses fem albatrossare och två man ur den svenska vaktstyrkan. Kortet är inte adresserat.

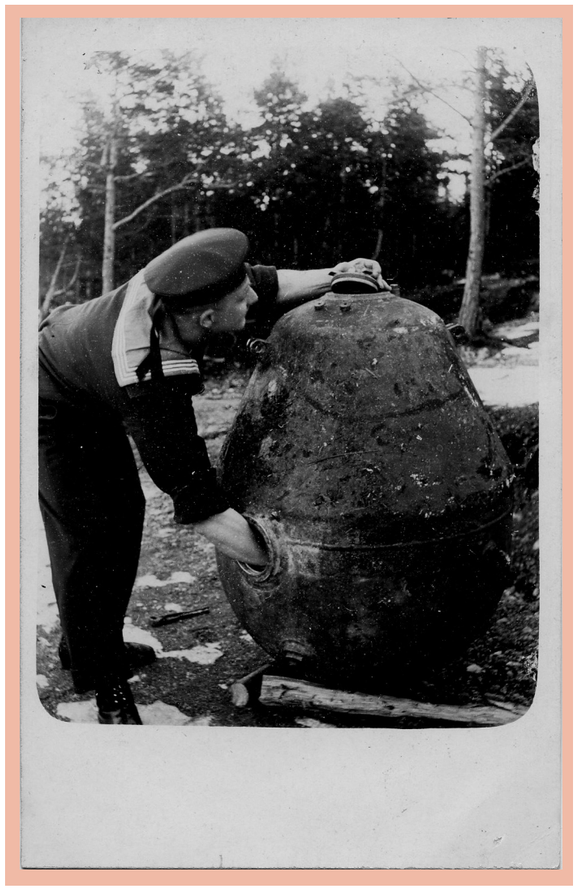

Minröjare... Albatrossarna var expter på minor. Båten var ju en minutläggare och matroserna kunde sin sak.

Jospeph Paul Surmann skrev kortet. Han var övermatros och född 1890. Han rymde den 12 maj 1917. Han skrev så här på kortet: Zur Erinnerung ab Ober-Matrose Joseph Surmann aus dem Internernierungslager, Halvards, Gotland – ett minne från övermatrosen vid interneringslägret. Kortet är inte postbehandlat eller adresserat.

Albatrossare. Det står Albatross på mössan och mannen poserar glatt framför den för oss okände fotografen. Stranden är vid Tofta.

Frohe Weihnachten 1915. Interniertenlager, ”S.M.S. Albatross”. Gotland –Schweden. Ett av der mer ovanliga vykorten med anknytning till Albatross.

En kopia i förminskat skick av baksidan av vykortet nedan. Här ser man att det är behandlat av censuren i Visby.

Hälsningar och ny interneringsplats

Tyskarna skickade mängder med vykort till nära och kära. Man hade en egen fotograf bland besättningen – Ernst Alexander Schultz – och denne tog fram ett stort antal vykort som de på denna sida. Även om korten togs fram i ganska stor upplaga är de nu 100 år senare ganska sällsynta.

Vykorten genomgick censur i Visby men en del stämplades på andra orter och hamnade ibland utanför censuren. Ibland lades också vykort och brev i brevlådor och kunde då och då hamna utanför censuren.

Reglerna var annars väldig klara; Telegram, vykort, brev och övriga postförsändelser skulle genom vaktchefen överlämnas till militärbefälhavaren för genomgång och i förekommande fall censurering.

Kunglig Majestät beslutade den 13 september 1915 att byta inkvarteringsplats för de internerade. Man hade valt Blåhäll på Tofta skjutfält som ligger på öns västkust. Tofta ligger bara 15 km från Visby.
Den 12 oktober var det dags att förflytta alla till den nya förläggningen. Det skedde genom tåg från Roma via Visby till Hallvards station. Sedan marscherade man åtta kilometer till lägret. Här kom man att stanna i ganska precis två år.

Glad Jul! S.M.S. Albatross. Interneringslägret – Tofta – Gotland.

Vykortsmotiv av Luleå. Feldpost från Gotland till Skillingaryd 7 maj 1918. Georg Rauch hade en bekant som gärna skrev till honom.

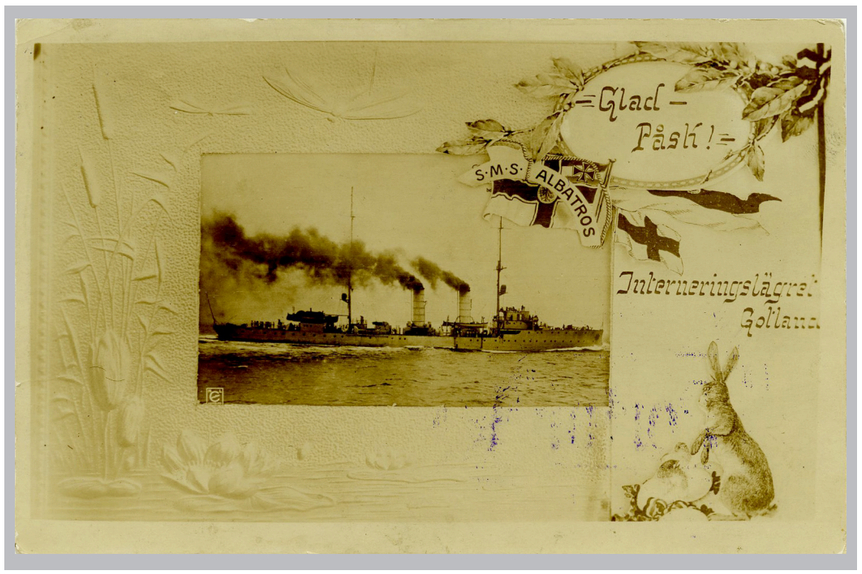

Kortet är stämplat palmsöndagen den 1 april 1917, alltså helgen före påsken. Det är troligt att kortet togs fram just till denna påsk. Kortet är undertecknat av Oskar och Leppel. Det fanns flera Oskar i besättningen. Det fanns ingen Leppel men det kan ju vara ett smeknamn. Det kan dock ha rört sig om Arthur Lippert som dock var underofficer.

Gott Nytt År! S.M.S. Albatross. Interneringslägret – Tofta – Gotland. Ytterligare ett kort som är framtaget av Albatrossarna. Det är ett obegagnat och något beskuret kort.

Ett vykort med motiv Gott Nytt År stämplat gotländska Eskelhem 25 december 1917 och skickat till Georg Rauch. Det är svårt att utläsa vem som är avsändare. En del av kortet är gömt här.

I arbete

De internerade erbjöds olika arbeten för att få sysselsättning och extraförtjänst.

En kartläggning visade att 1/3-del av besättningsmännens civila yrken var hantverkare med goda specialkunskaper. Lika många var smeder eller grovarbetare. Resterande var sjömän eller hade andra yrken.

De som kunde erbjöds främst skogsarbete men också arbete på vägar, underhåll av byggnader med mera inom lägret.

Arbetsgivaren skulle till fartygschefen lämna ersättning enligt på orten gällande normer för motsvarande arbete. Arbetsgivaren skulle också stå för extrakostnader som transporter, underhåll och bevakning.

Trots merkostnader var det många som engagerade de duktiga tyskarna. Särskilt maskinisterna hade lätt att få arbete.

Tyskarna var i övrigt inte utan ersättning. De fick dock endast en tredjedel av av den krigsavlöning man fått ombord. Extrainkomster var därför inte att förakta.

För att de internerade skulle få delta i arbete förutsattes att såväl den tyka beskickningen i Stockholm som fartygskaptenen West lämnade sitt frivilliga bifall.
På Tofta erbjöds exempelvis skogsarbete på skjutfältet för 60 man under sex veckor. För sex timmar arbetsdag betalades 2:50, som var det gängse priset.
Tyskarna fick också ersättning för att hjälpa till med vägarna inom skjutfältet, förbättra byggnaderna, bygga nytt och säkrare stängsel, svarade för en rad olika trädgårdsarbeten och en del annat.

Albatrossare i arbete med att gräva ett dike på förläggningen. Att vara internerad innebar inte att man tvingades till arbete utan allt var frivilligt. Tyskarna fick också ersättning när de arbetade inom lägret eller utom detta.
Bevakningsstyrkan skulle alltid utgöras av minst tio procent av arbetsstyrkan, dock som lägst två man.

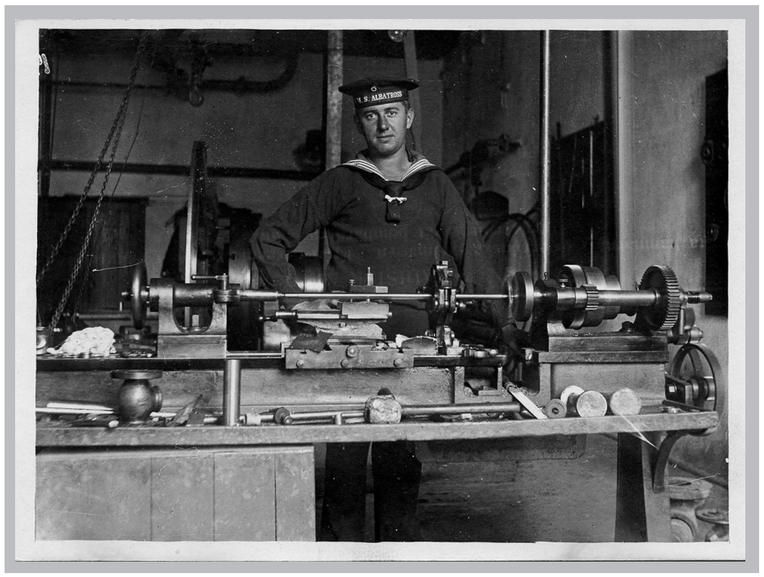

Många av tyskarna var skickliga hantverkare och det var en hel del som tog deras tjänster i anspråk. I vissa fall räckte inte den svenska arbetskraften till och då fick tyskarna arbete.

Tyska besättningsmän tillsammans med svensk vaktpersonal, sannolikt vid förläggningen på Tofta.
Foto: J. Ridelius, Visby – instansat ned till vänster.

Två män i Albatrossuniformer.
Text på baksidan: Det här kortet är taget av en Tysk matros men det blef ej något bra det ville till att hålla sig för skratt. Kortet är obegagnat i övrigt.

Fest och fritid

Ibland var det fest på luckan: Fest med öl och annat. Ibland bjöds man hem till gotlänningar och det gällde särskilt officerarna.
Man hade faktiskt en ganska bekymmerslös tid på Gotland även om nog alla saknade sina familjer hemma i Tyskland. Man undgick i alla fall krigets fasor när man bodde i ett neutralt land där alla verkade vara vänligt sinnade till Tyskland och tyskarna.
På fritiden kunde man exempelvis åka bob eller kanske bara helt enkelt ta det lugnt efter en dags arbete.

Så här skriver den amerikanska tidningen Vestkusten - på svenska år 1915: Landshöfding Roos gaf den 15 juli middag för de tyska officerarna på ”Albatross” jämte ett antal inbjudna från staden. De sju tyska officerarne anlände vid 4-tiden till staden med extratåg från Roma och företogo först en rundtur i staden.
Vid middagen höll landshöfding Roos ett tal för de tyska officerarne, på hvilket Albatross chief, fregattkapten Fritz West, svarade, på samma gång uttalande sin tacksamhet för den omvårdnad och välvilja, som visats honom och Albatross besättning från Gottlands invånares sida och som alltjämt tar sig uttryck i besök bland de sårade och gåfvor till de internerade.
Efter middagen förflöt aftonen på angenämaste sätt till vid 10-tiden då de tyska gästerna med extratåg återvände till Roma.”

Fest på luckan med Albatrossare. Troligen i förläggningen på Tofta någon gång åren 1915–1917. På bordet finns en nationalistisk bok: Das Tägliche Brot av Clara Viebig, vilken gavs ut år 1900. Märket på de 25 ölen har vi inte lyckats lista ut och drack de fyra ur alla dessa på egen hand lär de inte ha varit så pigga dagen efter. Fast det står Pilsner på en flaska så det kanske var den från 1917 i Sverige svaga pilsnern.

**Karl Paul byggde en fyrmansbob. Rodel- och bobbanan i Tofta var kring 500 meter lång. Främst sitter Joseph Kretschmann följd av Karl Paul och den svenske löjtnanten Struwe. Övriga är okända.
Tyskarna lärde svenskarna åka bob. Omvänt lärde svenskarna tyskarna att åka skidor.
Text på baksidan skrivet med bläck: Tyskar i internatsläger på Gotland 1917.**

Fest med Albatrossare. En del av vykort har ett vitt område och det gömt här. Handskriven text på baksidan: Julafton på Gottland. Kortet är i övrigt obegagnat.

Fest i troligen Tofta med både svenska och tyska officerare samt fyra kvinnor. Kortet är adresserat till Dr Göran Löfmark i Eksjö. Det är daterat Tofta 20 december 1916 men inte postbehandlat.

Tre svenskar ur bevakningsstyrkan som dock tagit en paus. Vykortet kommer från en avAlbatrossarna vid Tofta. En del av vykort har ett vitt område och det är gömt här.

Flickor, fotboll, fest...

Tyskarna i sina stiliga uniformer hade inga svårigheter att få kontakt med gotländska kvinnor. Det finns flera fotografier där tyskar och unga kvinnor är fotograferade tillsammans.

Det gick till och med så långt att några tyskar efter kriget återvände för att gifta sig med gotländskor. I några fall stannade de nygifta kvar på Gotland eller annan plats i Sverige, men i vissa fall flyttade man till Tyskland.

Det ordnades olika fester som vid midsommar och tyskarna hade lätt att få permission för kortare eller längre tid.

På sin fritid blev det en hel del idrott som fotboll. Tyskarna var duktiga bollspelare och det spelades matcher mot svenskar. Vilka som vann vet vi dock inte.

Här har fyra Albatrossare träffat en kvinna vardera. Det blev ett och annat förhållande. Många var nog kortvariga men ett och annat varade livet ut.

Utanför kampanjhemmet i Roma. Tyskarna framför en bayersk folkdans.

Som internerad var det i stort sett fritid hela dagarna. Det var inget tyskarna var direkt vana vid och de flesta ville ha något att göra. Ibland kunde man få ett tillfälligt arbete och på det sättet tjäna några kronor. Något annat som lockade många och även svenskar var att spela fotboll. Denna sport hade på allvar slagit igenom i Sverige som under OS i Stockholm 1912 blivit en idrottsnation. Vid Tofta skjutfält delade man upp sig lag och spelade regelrätta matcher. Ofta var svenskar med eller så spelade tyskarna mot svenskar.
Här är det fotografering och den okände fotografen har fått med en liten grabb längst till höger. Bakom skymtar ytterligare tre killar i kanske samma ålder.

Visst var tyskarna intresserade av att träffa de gotländska kvinnorna men mest av allt längtade de efter att få återvända till sitt Tyskland, även om det skulle kunna innebära fortsatt militärtjänstgöring.
När det nu inte fanns möjlighet att åka hem fick man göra bästa möjliga av situationen. Det ordnades många fester, både internt och i övrigt.
Den här bilden är från kanske en midsommarfest vid förläggningen. Det är inte bara Albatrossare utan också många civilister, särskilt kvinnor.
Foto: J. Ridelius, Visby (instansat).

Gotländska. Text på baksidan: Erinnerung an Fröken Amanda, Tofta, Gotland – till minne av fröken Amanda. I övrigt är kortet obegagnat.

Framför fotografen

De tyska matroserna ställde i ordning en musikpaviljong vid Blåhäll vid Tofta skjutfält på västra delen av Gotland. Det var våren 1916 som detta gjordes och det blev en populär plats. Här lät sig tyskarna gärna bli fotograferade och då och då tillsammans med en nyvunnen vän.

Det ska samtidigt noteras: Ibland lät sig framför allt svenska bevakningsmän bli fotograferade iförda tysk mundering.

Tyskarna hade också ett eget musikkapell och man spelade både för dina landsmän och för andra som kom på besök. Det här förekom både på Gotland och senare när man var internerade i Skillingaryd. Än i dag talar man exempelvis i Skillingaryd om den fina musiken som tidigare generationer upplevde.

Albatross musikkapell framför musikpaviljongen i Tofta. Tyskarna musicerade gärna och de var omtalade och omskrivna för sitt musikkunnande.

Två okända Albatrosare framför kameran eller kanske var en eller båda som lät sig förevigas i de fina uniformerna.

Albatrossare i närheten av musikpavlinjongen vid Tofta.

Albatrossare, kanske i närheten av musikpaviljongen i Tofta.

Albatrossare och en bekant nära musikpavlijongen.

Flera Albatrossare fick allvarliga skador som denne man.

Bevakning och flykt

Den svenska vaktstyrkan vid Tofta var av ett infanterikompani ur I 27.
Vaktstyrkan bestod av fyra officerare och underofficerare samt 125 meniga. Under vissa tider hade styrkan utökats till 190 man. Det var avlösning ungefär var fjortonde dag.

Flera av de internerade lyckades vid olika tillfällen fly men i nästan samtliga fall kunde de spåras och hämtas tillbaka. Dock inte i alla. Den 16 maj rymde fyra man. Två av dem fick man fast men Hardtke och Mayer fick man aldrig tag på. De försvann troligen till Tyskland.

Säkerheten skärptes men hjälpte föga. Flera lyckades rymma men infångades oftast. Några utöver Hardtke och Mayer lyckades ta sig hem till Tyskland.

En svensk vaktstyrka vid troligen förläggningen i Tofta. Totalt ses 25 man varav en bara skymtar.

Delar ur en svensk vaktstyrka och mannarna verkar ha ett intresse för musik och kortspel. Troligen är kortet från Tofta.

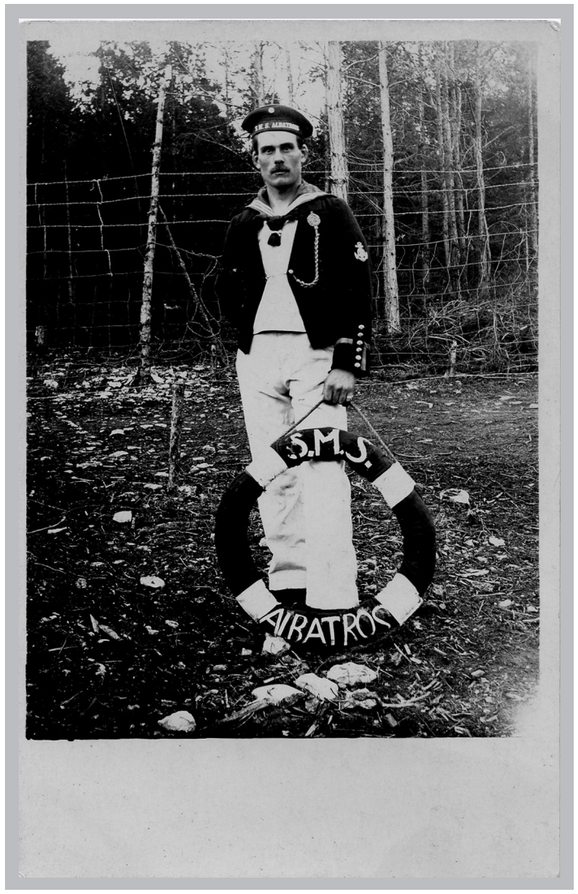

Detta är den Albatrossare som är ”statist” på kortet nedan.

Wozu faun uns Posten? Sollen wir hier verrosten? – Varför staket och stolpar? Ska vi rosta här? Tyskarna hade humor.

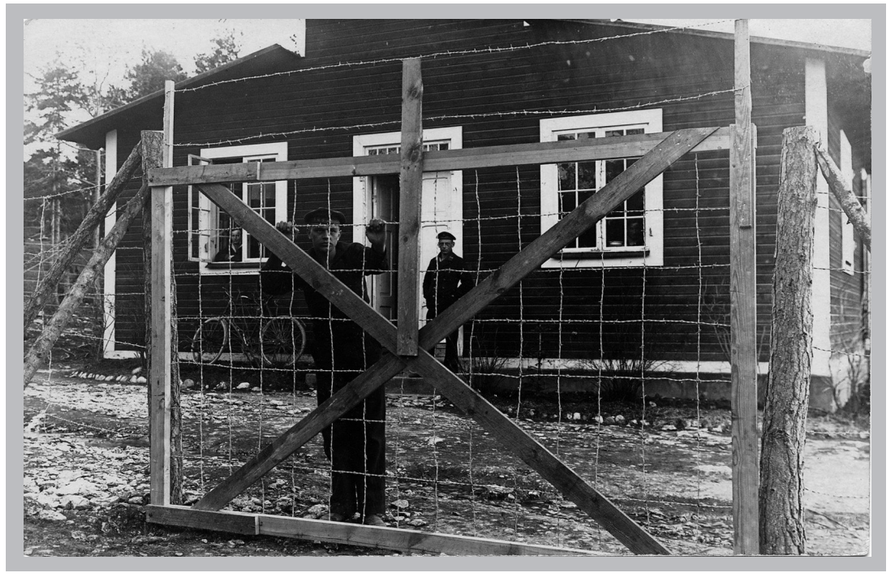

Två Albatrossare vid interneringslägret i Tofta. I byggnaden skymtar ytterligare ett par Albatrossare.

Svensk bevakningsman och en Albatrossare. Vad gör man inte för att roa? Vykortet är obegagnat och en del med vit yta gömd för att ge plats för fler kort.

Visby lockade...

Matroserna var aldrig förlagda till Visby men väl de högre befälen. Visby blev dock ofta besökt även av matroserna. Staden lockade och det gick lättare och lättare att få permission.

På olika sätt hamnade ibland en eller annan tysk utan att han ville det som på sjukhus. I något fall till blev det efter rymningsförsök resa till Visby för en kortare fängelsevistelse.

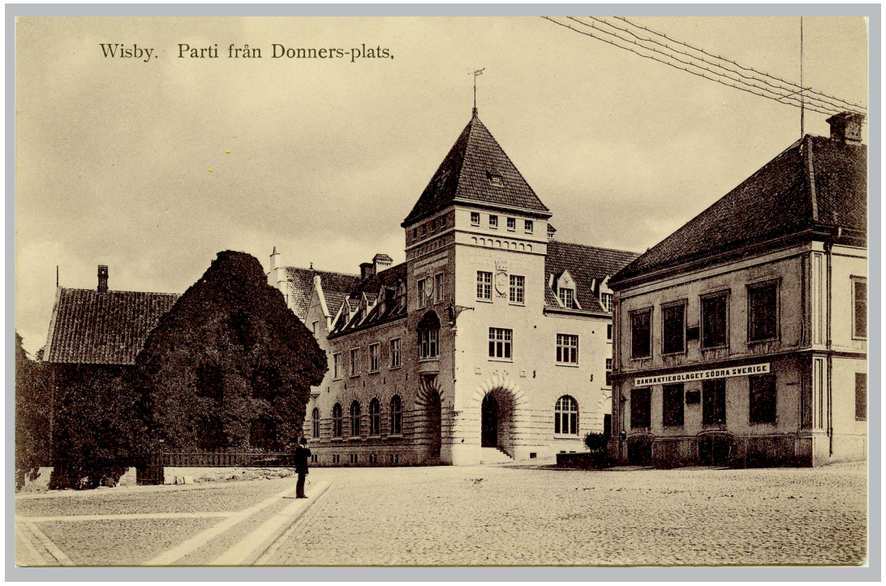

Wisby. Parti från Donners-plats. Hos Posten som låg i riksbankens hus vid Donnerplan hamnade till en början försändelser till och från tyskarna. Här genomgick all denna post censur. Censuravdelningen hyrde från den 1 april 1916 en lokal vid Hästgatan 4.
Förlag: AB Sylve Norrbys Bomhandel, Wisby. Tyck: Import.

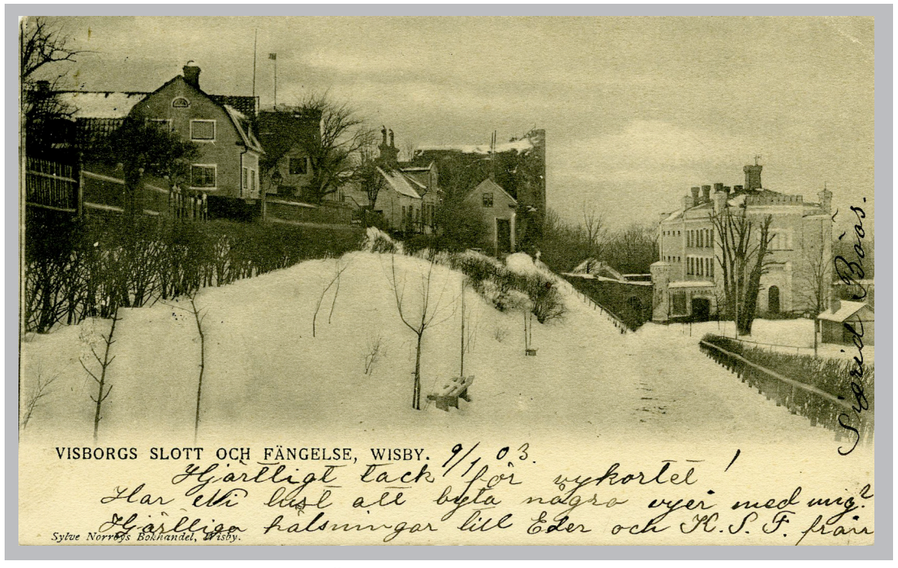

Visborgs slott och fängelse, Wisby. Övermatros Hedemann och matros Rauch ställdes inför krigsrätt efter ett rymningsförsök. De dömdes vardera till tre månaders fängelse,
Förlag: Sylve Norrbys Bokhandel, Wisby. Frankerat Visby 9 januari 1903 och skickat till Helsingfors.

Textsidan av ett censurerat vykort med motiv Visby. Av utrymmesskäl visas här bara en del av vykortet.

Visby. Parti från Klinten. Visby var ingen världsstad men med tanke på isoleringen vid Tofta kändes det ändå som något stort. Det beviljades ofta permissioner för besök i staden.
Förlag: Sylve Norrby, Visby. Tryck: Import cirka 1904.

Visby. Högre Allmänna Läroverket. En 17-åring vid läroverket kom att knyta starka vänskapsband med Albatrossaren Otto Kliemann. Det handlade om rådmannens son Nils Tiberg. som var intresserad av att lära sig mer tyska.
Vykortet är stämplat Visby 1936.

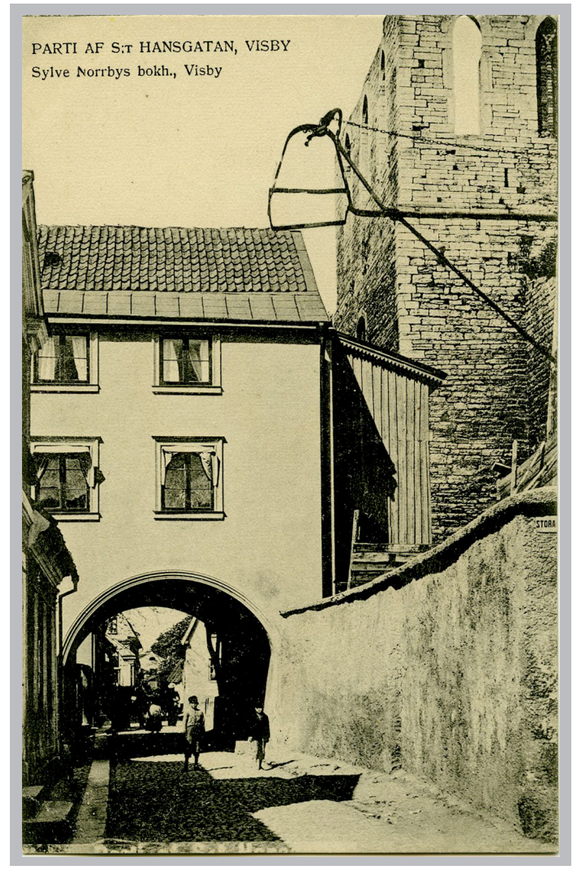

Vid S:t Hansgatan blev det full fart på minst två personer när nyheten om Albatross öde kom. Här strax intill varandra hade fotograferna Bruzelius och Ridelius sina ateljéer och det blev snabb färd mot Östergran.
Vykortet är från cirka 1915.

**Järnvägsstationen Visby. Hit kom ofta Albatrossare med tåg från Hallvards.
Förlag: S.E. Hallström Visby kring 1910.**

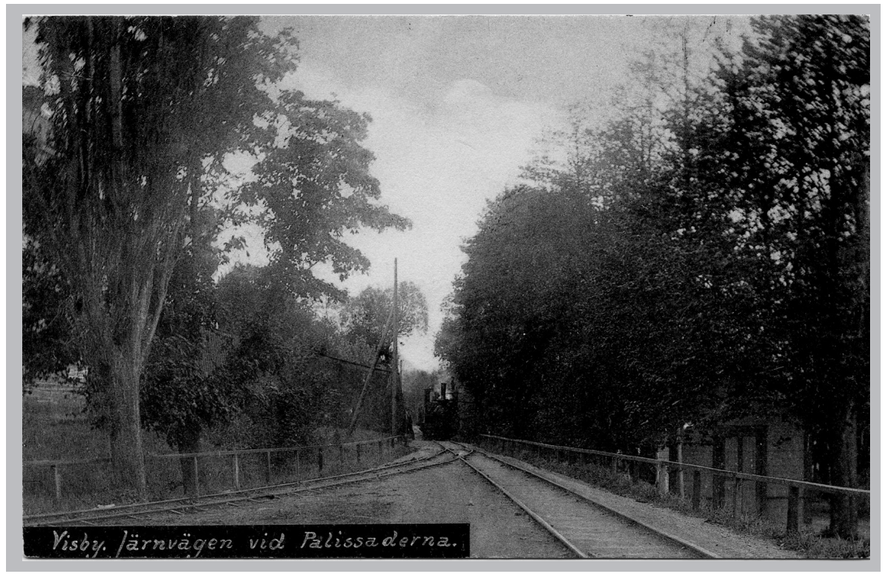

Visby. Järnvägen vid Palissaderna. På väg söderifrån in i Visby och här började nog Albatrossarna jubla i tanken om lite nöjen i staden. Tryck omkring 1910.

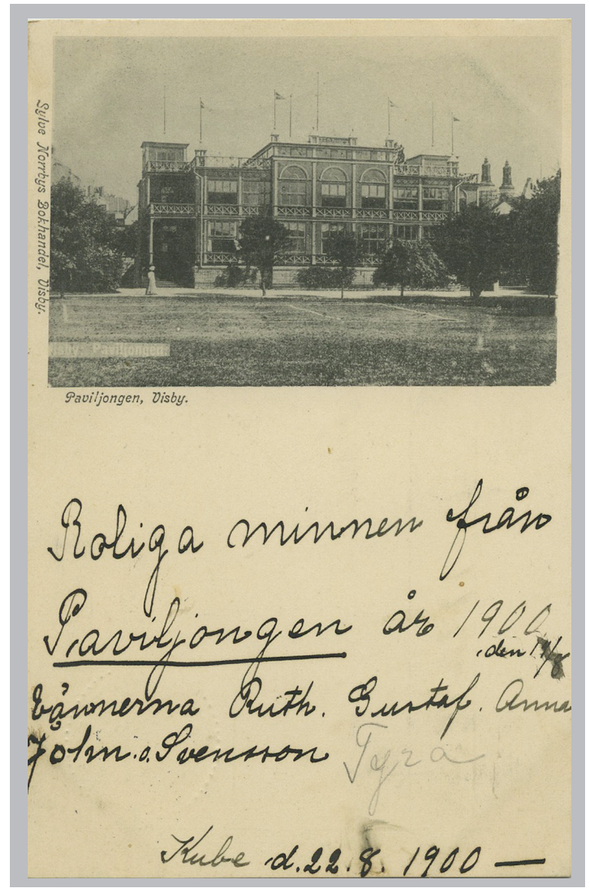

**Paviljongen var ett populärt nöjesställe även för tyskarna.
Förlag: Sylve Norrbys Bokhandel, Visby.
Frankerat i Stenkumla strax söder om Visby 22/8 1900.**

Tyskarna kunde ta sig med tåg från Hallvards station den korta sträckan in till Visby. Ibland rymde man från Tofta för att komma till stan eller för att försöka ta sig över till fastlandet med Tyskland som slutmål. I vissa fall hade man permission och kunde ha det trevligt i staden.

En av tyskarna behövde tandläkarvård i Visby och plötsligt hade var och varannan av tyskarna problem med sin tänder. Man fick resa till Visby, men när man steg av tåget hade man annat mål är att besöka tandläkaren. D. B. V:s Paviljong var exempel på en plats där man ofta såg Albatrossare.

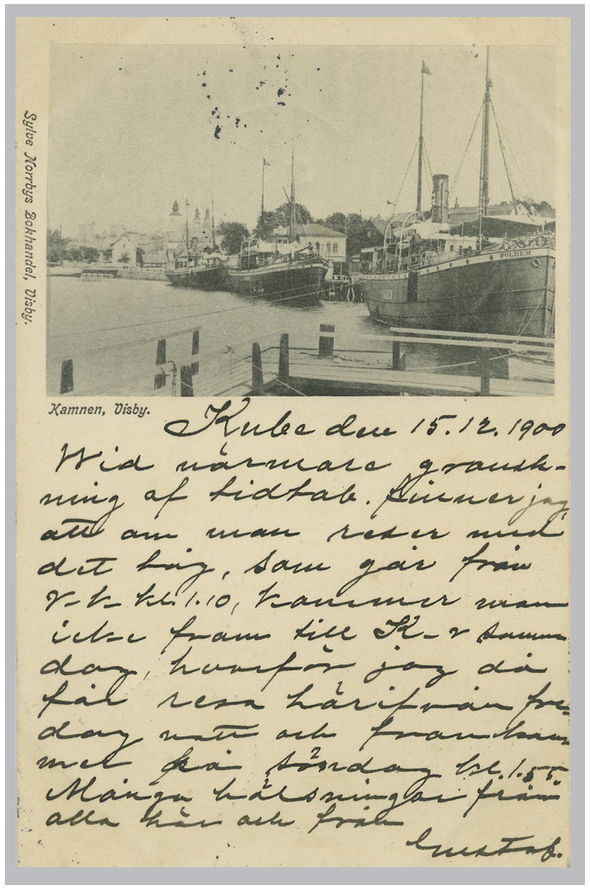

Hamnen, Visby. Tyskarna strosade ibland vid hamnen i Visby och vid några tillfällen flydde man med båt härifrån till fastlandet. Förlag: Sylve Norrbys Bokhandel, Visby. Frankerat i Stenkumla en mil söder om Visby 16/12 1900.

**Ångfartyget "Thjelvar" i Visby hamn. Det var med denna båt Albatrossarna förflyttades från Gotland till Oskarshamn och vidare till Skillingaryd.
Tryck: C. N:s Lj., Sthlm omkring 1904. Daterat 2 juni 1906, i övrigt obegagnat.**

**Vågbrytaren. Wisby. Havet lockade tyskarna – det var lite av friheten. Man hade ofta permission och det var också en del rymningar härifrån eller från Tofta. Ett fåtal lyckades ta sig över till fastlandet.
Förlag: W. Sandbergs Pappershandel, Wisby omkring 1910.**

På landet...

Det var inte bara Visby som lockade Albatrossarna. Man var en hel del på landet och träffade bland annat unga kvinnor.

Kneippbyn bara tre kilometer söder om Visby hörde till de mest populära nöjesställena. Doktor Kallenberg hade startat sin kurort 1907 och här var det alltid mycket folk. Man kunde få bo där en natt för blott 20 öre och det var många Albatrossare som övernattade, kanske då och då tillsammans med en ung gotländska.

Övermaskinisten Joseph Vethacke skriver i ett brev att han hade fått många vänner som fröken Linda Alvegren i Eskelhem, doktor Leander i Klintehamn och August Karlsson i Mästerby. Kontakten med befolkningen på södra delen av Gotland var stor och det knöts vänskapsband för lång tid framöver.

Vy från Klintehamn. Klintehamn ligger bara cirka två mil söder om Tofta där Albatrossarna bodde och det blev ett och annat besök här. Vykortet är adresserat. Det har en kort hälsning, men är inte postbehandlat. Det är från cirka 1910.

Gamlehamns fiskläge, Ljugarn. Ljugarn är Gotlands äldsta badort med en sandstrand som är en av öns längsta. Här verkade provinsialläkare Hellsten som plötsligt blev kallad till strandningsplatsen för Albatross ett par mil bort.
Ljugarn var en fiskeby och här fanns givetvis båtar. Här fanns även motorbåt och med hjälp av den kunde Hellsten snabbt komma de skadade till hjälp. Han var på plats långt innan annan sjukpersonal kom och kanske räddades tack vare honom en eller annan till livet.
Kortet är från cirka 1910.

Klintehamn. Vy från sjösidan. Klintehamn var ett lite större samhälle söder om Tofta. Den 20 februari 1916 rymde övermatroserna Ferstl och Hardtke. På kvällen två dagar senare återfanns de i Klintehamn. Båda dömdes och fick tillbringa en tid i länshäktet i Vistby.
Tryck: Nilssons Ljustrycksanstalt, Stockholm.
Kortet är daterat den 6 december 1913 och plundrat på frimärket.

Trolltippen och Storstugan i Kneipbyn. Som förste besökare av de internerade i Roma antecknades doktor Karl Kallenberg som drev ett sanatorium i Kneippbyn strax söder om Visby. Under vaktchefen kapten Hjalmar Anérs ledning var han på lägret under två timmar den 16 juli 1915. Han erbjöd de internerade sanatorievård. Under tiden på Gotland deltog många tyskar i olika festligheter vid Kneippbyn. Att roa sig och komma ifrån vardagen kändes säkert mycket bra och man lärde känna de bofasta. Det blev långvarig vänskap och i ett eller annat fall till och med giftermål.
Förlag: J. Ridelius Pappershandel, Visby omkring 1910.

Eskelhems kyrka, Gottland. Joseph Wethacke, en av besättningsmännen skriver i sin kvarlämnade almanacka om sina vänner på Gotland som exempelvis Linda Alvegren i Eskelhem. Hur han kände fröken Alvegren är okänt men hon hade kanske tjusats av tysken som var född 1893 och vid det här laget knappt 25 år.
Tryck: Svenska Litografiska AB, Stockholm kring 1915.

Vård för skador

Albatross hade 238 mans besättning och av dessa hade 27 dödats och ett 50-tal sårats. Många var svårt skadade. Under transport till sjukhus avled ytterligare två man. Några fördes till sjukhus i Stockholm.
Så här skriver den amerikanska tidningen Vestkusten - på svenska: På fältlasarettet i Roma kvarligga nu 23 af de skadade från ”Albatross”. De öfriga ha utskrifvits som friska. Vården af de kvarvarande omhänderhafves fortfarande af dr Grönberger, som meddelat att alla de sårade nu med bestämdhet anses skola komma sig. På garnisonssjukhuset å Visborgs slätt ha 6 af patienterna, däribland löjtnant Winkelmann, röntgenfotograferats. Den tilltänkta förflyttningen af alla sårade till Visborgs slätt antages bli verklighet, hälst som upprätthållandet af det tillfälliga sjukhuset medför afsevärda kostnader.

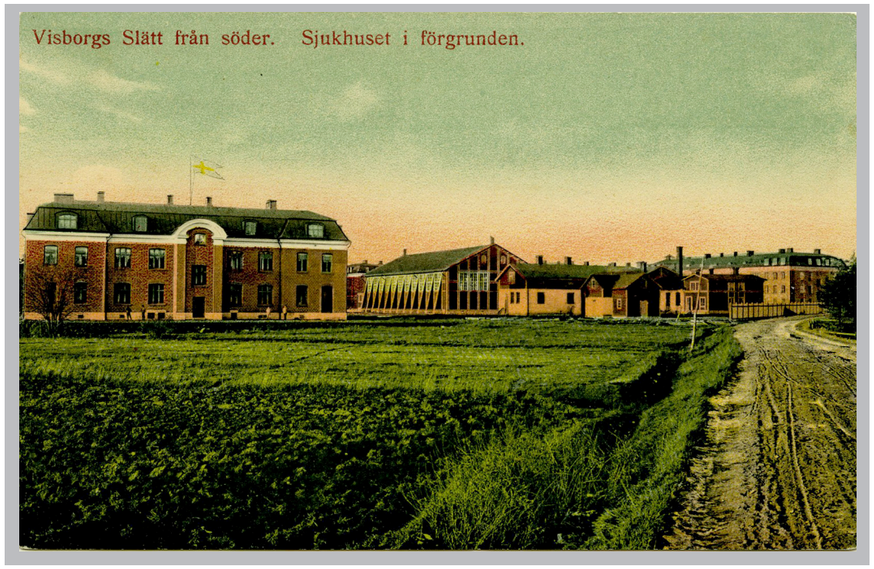

Visborgs Slätt från söder. Sjukhuset i förgrunden. Till sjukhuset fördes de svårt skadade tyskarna. Förlag W. Sandberg, Visby omkring 1910.

Sjukvård. Oftast klarade man sjukvården på förläggningen som här i troligen Tofta. Här är det svensk personal och tyska internerade. Kortet är skickat som Feldpost den 15 maj 1917 men utan stämpel.

De förevigade händelserna redan från 2 juli 1915

Händelsen utanför Östergarn den 2 juli 1915 spreds över hela världen i både text och bild. För det senare svarade några av Gotlands fotografer.
Den förste yrkesfotografen på plats var Måns Birger Bruzelius. Redan vid elvatiden kom han på sin motorcykel för att föreviga det som hänt. Han kom därmed en timme före läkare och annan sjukvårdspersonal.
Andra fotografer som tog mycket bilder var Karl Johan August Gardsten och John Ridelius. Bruzelius och Ridelius hade för övrigt vid den här tiden ateljéer på samma gata i Visby.

**Stockholm. Stortorget. Efter från USA till Sverige 1897 etablerade sig Måns Birger Bruzelius som fotograf i födelsestaden Stockholm. Han övertog en fotoateljé vid Stortorget i Gamla Stan. Han hade också en ateljé på Drottninggatan. 1911 flyttade han och hustrun Jenny till Visby där de öppnade en ateljé vid Adelsgatan. Senare i livet återvände han till USA.
Förlag: Axel Eliassons Konstförlag Stockholm. Kortet är stämplat 030304.**

Visborgsslätt var ett militärt övningsområde i Visby 1887–2005. Här fanns också en förbruksförening där det fanns allehanda saker att köpa. Det framgår att här fanns ”Fotografiatelier” och Postsparbank. Det är oklart vilken fotograf som hade sin ateljé här och om den var i bruk vid tiden för tyskarnas vistelse på Gotland 1915–1917. Förlag: W. Sandberg, Wisby. Tryck: Svenska Litografiska AB, Stockholm omkring 1910.

North Main Street, Port Chester. N.Y. Det var inte särskilt ovanligt att fotointresserade svenskar sökte sig till USA. Så gjorde Måns Birger Bruzelius som i mitten av 1890-talet öppnade en fotostudio i Port Chester i utkanten av New York. Men han återvände till Sverige redan 1897. Kortet är från cirka 1902.

9. Interneringen i Skillingaryd 1917–1918

Det var den 30 september 1917 som Albatrossmännen fick lämna Gotland för Skillingaryd i Småland. Denna platsen ansågs mycket lämplig då här fanns ett militärläger och befolkningen var van vid militärer.

I Skillingaryd kom tyskarna att skapa många kontakter med lokalbefolkningen. I ett eller annat fall lämnade tyskarna ett mer påtagligt minne efter sig som i ett fall en nyfödd son. Pojken Birger föddes den 27 juli 1918 med en mamma från Skillingaryd. Pappan var en av de tyska Albatrossarna. Mamman och pappan måste ha träffats ganska snart efter interneringen till Skillingaryd då pojken var född bara tio månader efter att denna inleddes.

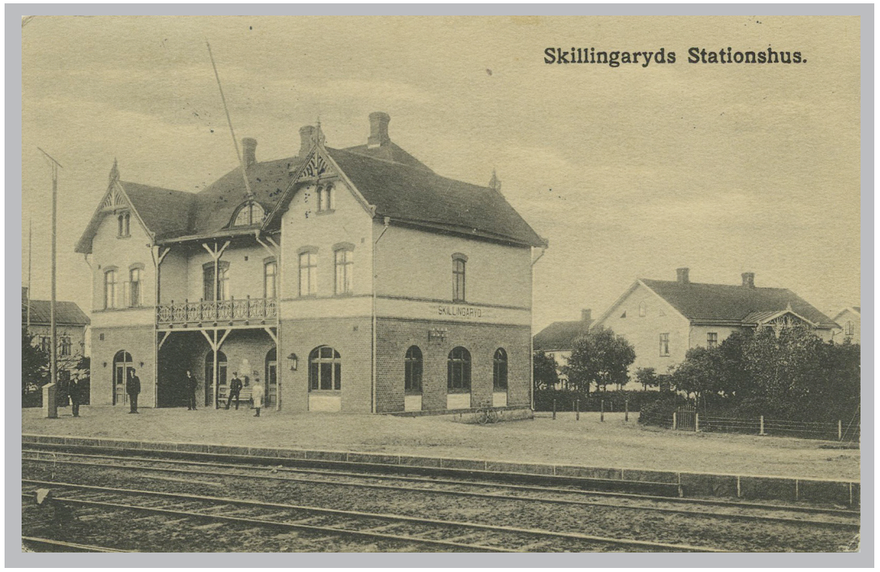

Skillingaryds Stationshus. Pulsen i samhället var det tredje stationshuset. Det första brann i början av 1880-talet och det andra revs och ersattes av det nuvarande 1907.
Till och från Skillingaryd var det tåg som gällde. Hit kom Albatrossarna på hösten 1917 och reste härifrån ett drygt år senare. Kortet är frankerat 120927.

Officersmässen. En Albatrossare framför ”mässen”. Huset var och är än i dag det förnämsta vid västra lägret i Skillingaryd. Det är sparsamt med uppgifter om fester med mera under tiden med Albatrossarna men det är troligt att det var här man firade, precis som andra gör i dag.

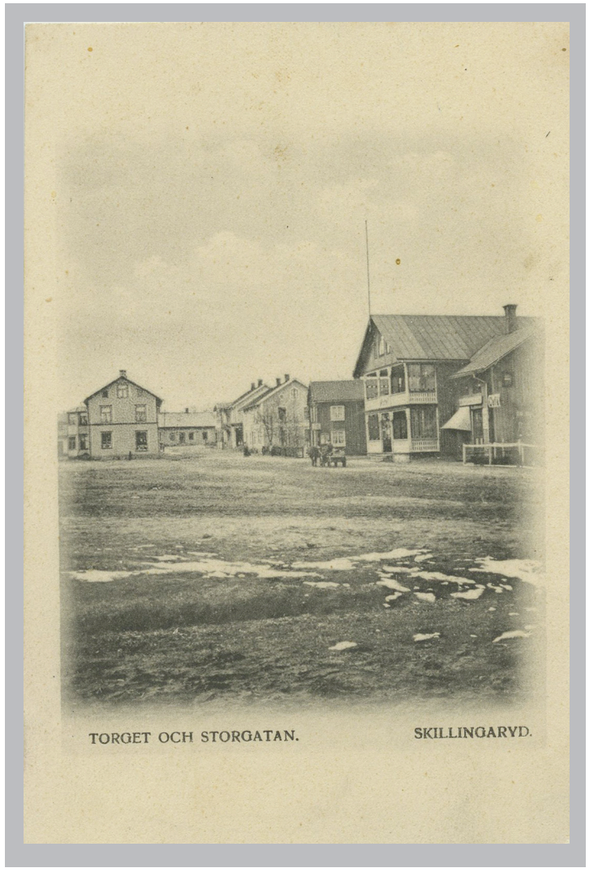

Torget och Storgatan. Skillingaryd. Här flanerade säkert Albatrossarna. Stationen längst upp hade dock ersatts av en ny 1907. Frankerat 050608.

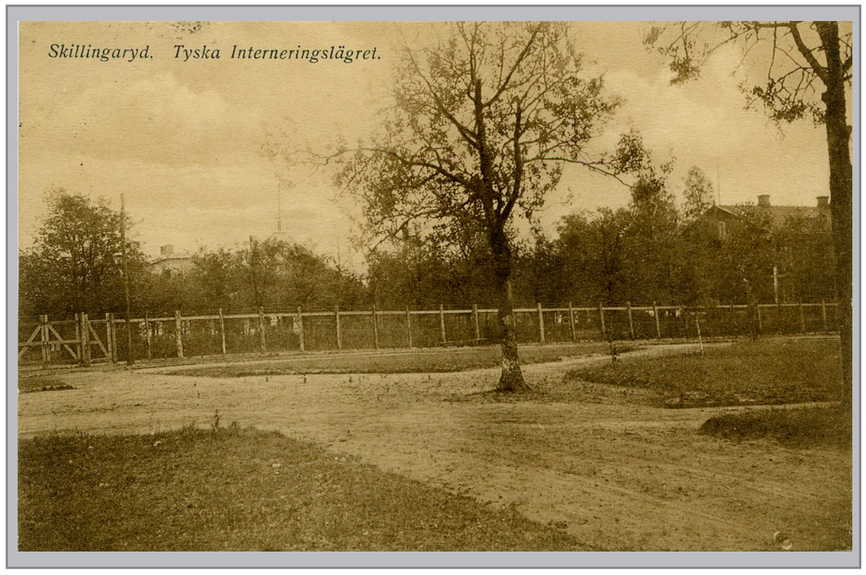

Skillingaryd, Tyska Interneringslägret. I Skillingaryd internerades Albatrossarna vid det västra lägret som innehåller byggnader uppförda från 1850 fram till i huvudsak början av 1900-talet. Skillingaryd har militär anknytning sedan mitten av 1600-talet och blev officiell lägerplats 1777. Skillingaryd har alltid varit i samspel med militären och så kom de även att bli när tyskarna anlände den 30 september 1917. Här kom de att vara kvar till den 28 november året därpå. En del hade redan tidigare flytt hem och andra fått lova att resa till hemlandet.
Förlag: John Bengtsson.

Barack och internerade. Enligt uppgifter bodde Albatrossarna i det som i dag är expedition, ursprungligen sjukhus byggt 1863. Om man studerar detta kort på en av barackerna med ett stort antal tyskar – även några inomhus – pekar det på att de också bodde i denna byggnad. Det är troligen den barack som låg alldeles söder om expeditionsbyggnaden och som förstördes av en brand i slutet av 1940-talet. I dag finns endast två av de ursprungliga barackerna kvar. Två har exempelvis flyttats till Karlskrona.
Dagtid hade Albatrossarna i stort sett frigång i samhället men nattetid var de bevakade och det var stängsel runt området.

Svenska bevakningsstyrkan vid lägret. Text på baksidan som i övrigt är obegagnat: Bevachungskompanie in Skillingaryd für die Albatross-Deutschen – bevakningskompani för Albatrossarna.

Albatrossare i arbete. Onsdagen den 8 maj 1918 skrev Georg Rauch på svenska så här till sin käresta Edit Sandberg i Sjöaryd som ligger i Tofteryd några kilometer öster om Skillingaryd: Käre Edit! Härmed en hälsning och tack för sista korten Hoppas du mår bra önskar din egen Georg. Jag komma på söndag. Kortet är frankerat 5 öre och stämplat 180508. Det har gått förbi censuren.

Kungsstenen, Skillingaryd. Det är den sten som i dag kallas Oscarsstenen och som då liksom i dag har en central plats på Västra Lägret. Den låg 1917–1918 innanför bevakningsområdet för Albatrossarna. Kortet är stämplat 020810.

Kronprinsens besök. Några av Albatrossarna kan urskiljas på denna bild från sommaren 1918. Kortet är skrivet men inte postat.

Det västra militärläget ligger bara 200–300 meter från Skillingaryds centrum. Runt stora delar av läget sattes ett staket upp för att förhindra flykt. Bevakningen sköttes av en styrka ur Kungliga Jönköpings regemente I 12.
På dagtid kunde många av de internerade få jobb i exempelvis industrier eller sköta vedtransporter. Ibland kunde Albatrossare få permission för en resa till Tyskland. En del flydde också trots att det var välbevakat. När tyskarna stod på stationen för hemresan i slutet av 1918 berättade en av dem att de hade grävt en tunnel från byggnaden där de bodde till trappan vid Lägerhyddan strax intill. Den kallades därefter för Kärlekstunneln.

**Skillingaryd. Regementets sjukhus. I denna byggnad bodde det Albatrossare. I dag är huset regementsexpedition.
Förlag: M. Izikowitz, Jönköping. Tryck: Jkpgs Lit. A.-B. Kortet är stämplat 110417.**

Albatrossare och svenska bevakningsmän vintern 1917–1918. Det finns text på baksidan men i övrigt obegagnat: Für freundlichen Erinnerung gewischt von Ihren Gerorg Rauch, Interniert Skillingaryd, Schweden – en hälsning från Georg Rauch.

Fest. 25 Albatrossare i troligen en barack eller i Lägerhyddan.

Flickor. Två Albatrossare tillsammans med fem flickor för en trevlig stund någonstans i trakten av Skillingaryd.

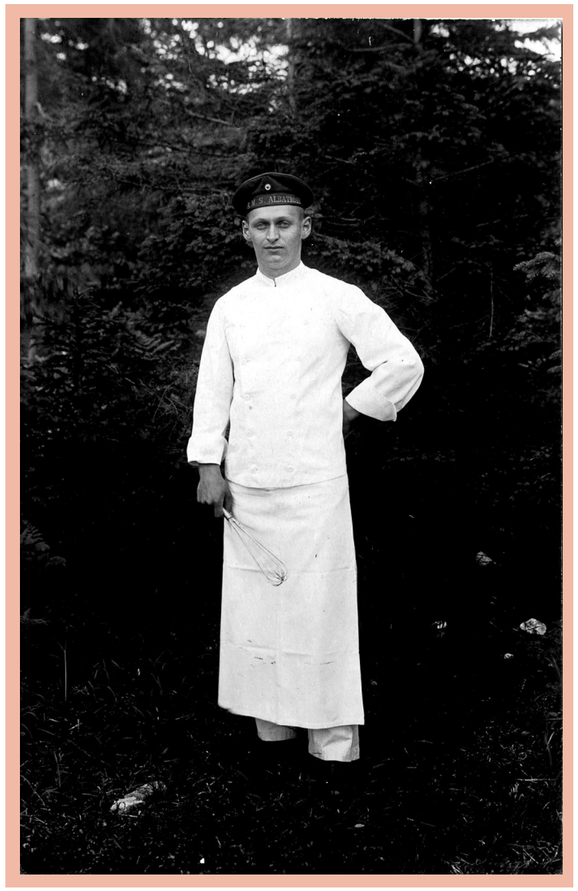

Bagare. Text på baksidan på ett kort som i övrigt är obegagnat. Skillingaryd: Zum Andenken von Deinem Freund Adolph Politz – ett minne från Adolph.

Albatrossare eller svensk vakt. Ett kort som kommer från en ur den svenska vaktstyrkan i Skillingaryd. Om det är en svensk eller tysk kamrat till honom är oklart.

Tyskarna trivdes mycket bra i Skillingaryd och det var säkert ofta lapp på luckan. Bygdens unga damer tjusades mycket av tyskarna i sina stiliga uniformer. Det blev många kärleksmöten. Willi Wohlfeld var maskinsteward på Albatross. Han träffade Nanny Klaesson, dotter till virkeshandlaren J.A. Klaesson i Skillingaryd. De gifte sig och fick två barn. Det var ett av flera giftermål Albatrossare-svenskor emellan.

Man lät också fotografera sig i olika sammanhang, exempelvis i hovfotograf Bror Malmquist ateljé på det som i dag heter Södra Järnvägsgatan.

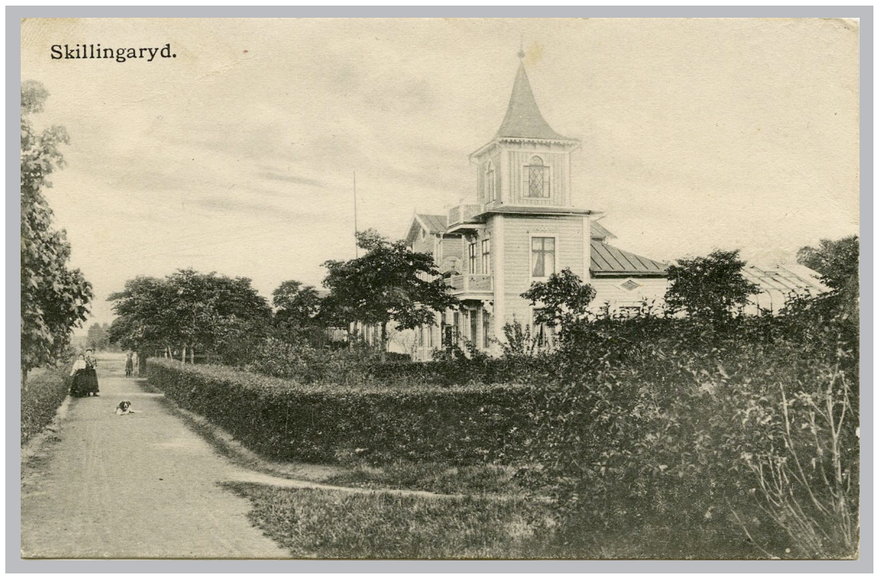

Skillingaryd. Till denna byggnad alldeles väster om järnvägen och bara några hundra meter från förläggningen sökte sig säkert många av Albatrossarna. I huset bodde hovfotografen Bror Malmquist som hade sin ateljé här. Huset finns kvar än i dag.
Förlag: Bror Malmquist. Tryck: C.L. Kholm. Frankerat 090827.

Studiofotografering. Två uniformsklädda Albatrossare och i mitten en man som kan antas vara en av tyskarna även han. Text på baksidan av ett kort som inte är postat utan kanske ilagt i ett brev: ”Skillingaryd den 7/4 1918, Småland, Schweden. Till minne av din Fritz.” Fritz hade skickat kortet till Hedwig Hedstrand.

Även om det kan tyckas vara idylliskt att vara i ett annat land som dessutom inte var i krig, längtade tyskarna hem. Många knöt vänskapsband med skillingarydsbor och andra. I ett eller annat fall ledde det till äktenskap.
Efter krigets slut besökte flera av Albatrossarna Skillingaryd och de övriga platser de varit internerade. Några av dem hade också gift sig med svenskor. Den 14 juli 1918 gifte sig exempelvis Albatrossaren Woldt med sin Ingeborg Augusta Carolina Siltberg som var inflyttad till Skillingaryd från Västerhejde församling på Gotland. Paret bosatte sig 1919 i Tyskland.
Från svensk sida har intresset för Albatross varit stort och är så än i dag. Det har inte bara skrivits vykort som här intill utan även flera böcker.

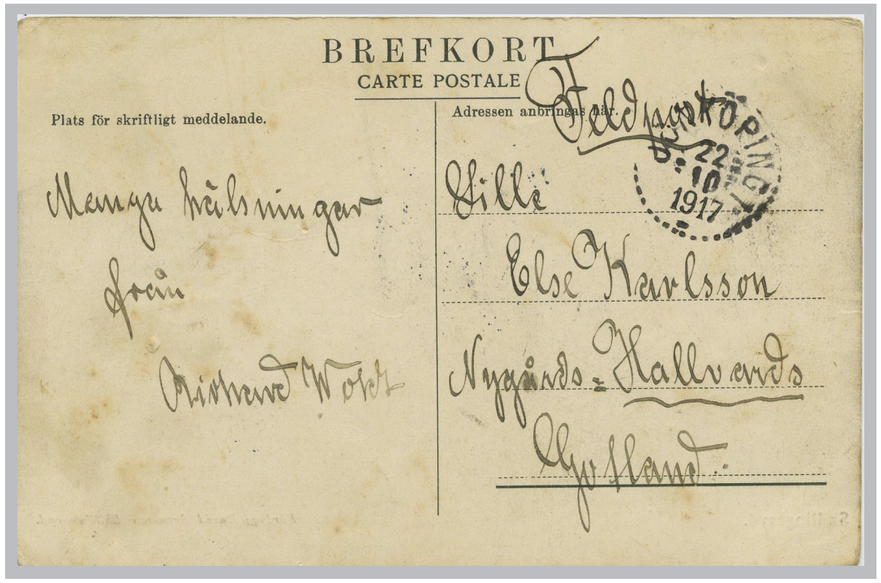

Skillingaryds station på andra sidan. En av Albatrossarna skickar en hälsning till en kvinna som han kände från tiden på Gotland. Kortet som är Feldpost har gått till Jönköping för censur.

Alnarp Skåne. Baksidan på ett vykort skickat från Skillingaryd och som gått för censur till Jönköping där det stämplats.

Fritz. Den tidigare Albatrossaren fortsatte tydligen i militärtjänst. Han skriver den 2 april 1920 från Tyskland till sin kära Hedwig Hagstrand i Skillingaryd. Han berättar bland annat att han drabbats av spanska sjukan men tillfrisknat. Hela baksidan av vykortet är täckt av text och kortet har han säkert skickat i ett brev till Hedwig. Kortet här intill visar Fritz och Hedwig, troligen i Skillingaryd eller dess omnejd. Möjligen kan hon också ha varit på besök hos Fritz.

**Par. Albatrossaren Fritz och hans Hedwig Hagstrand från Skillingaryd.
Kortet är skrivet men inte postbehandlat 27 april 1921.**

Framför kameran. En Albatrossare någonstans i Skillingaryd.

I Albatrossuniformer. Två Albatrossare på okänd plats i Skillingaryd.

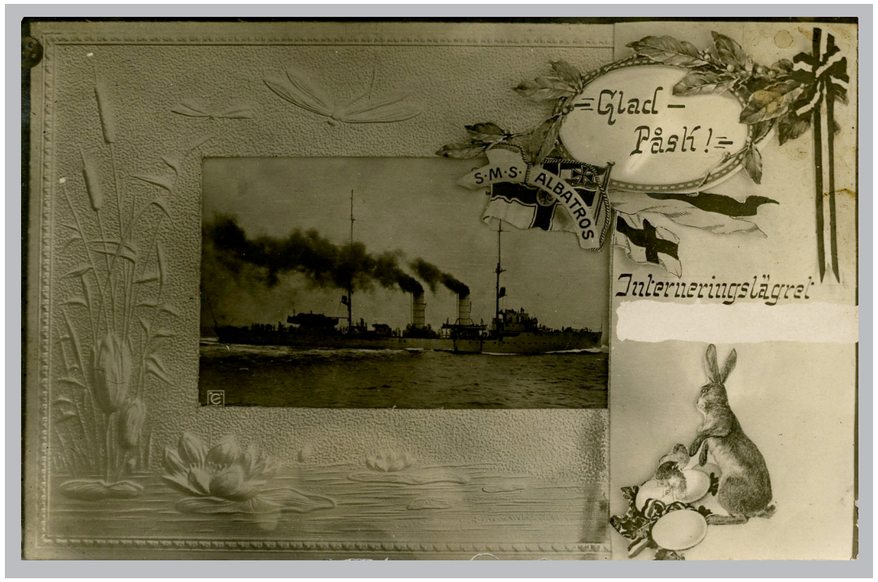

Glad Påsk! S.M.S. Albatross. Interneringslägret. ”Johansson” skriver på Påskdagen den 31 mars 1918 till en bekant. Kortet är poststämplat Skillingaryd.

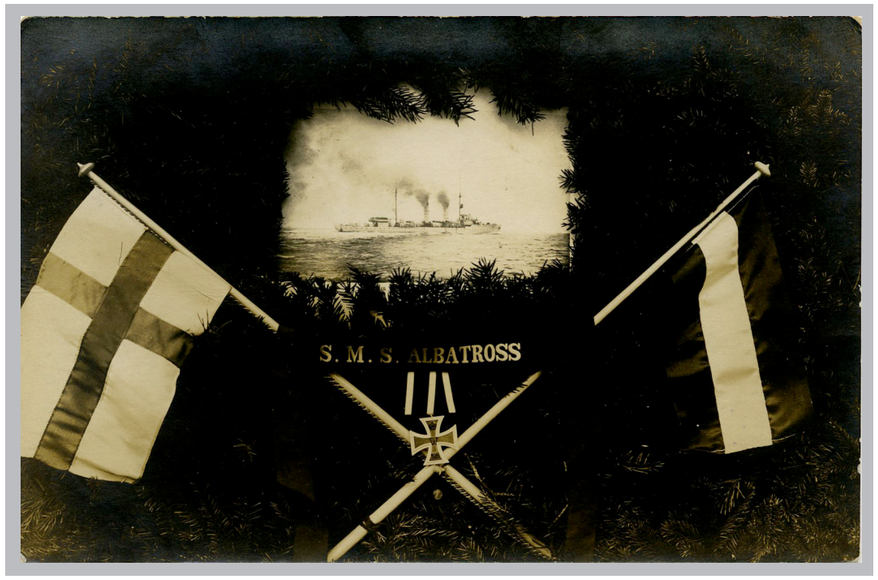

S.M.S. Albatross. Ett kort framtaget i Skillingaryd.

Ett likadant kort som det ovan och här med en del av baksidan. Kortet är skickat av en Albatrossare och har gått utanför censuren.

Skillingarydsbon Aron Blansch var svensk furir vid lägret och liksom många lät han fotografera sig iförd tysk sjömansuniform.

Bevakningsman. Detta vykort visar en man fotograferad i Skillingaryd. Det är nog inte en Albatrossare utan en svensk bevakningsman iklädd tysk uniform.

Tyskarna skrev många hälsningar och man tog liksom på Gotland fram egna, lokala vykort. Dessa skickades inte bara av besättningsmännen utan även av lokalbefolkningen och andra. Den 27 november 1918 lämnade alla tyskarna Skillingaryd. Tåget gick klockan 13.24 och det hölls tal, det var blomsterhyllningar med mera. Nästa anhalt blev Oskarshamn för att där stiga på båten som de drygt tre år tidigare hade blivit beskjutna ombord på, Albatross.

Glad Juli 1917. S.M.S. Albatross. Interneringslägret – Skillingaryd. Tyskarna tog fram flera vykort med motiv av sin båt och med olika hälsningar för exempelvis jul. En av Albatrossarna var en mycket duktig fotograf.

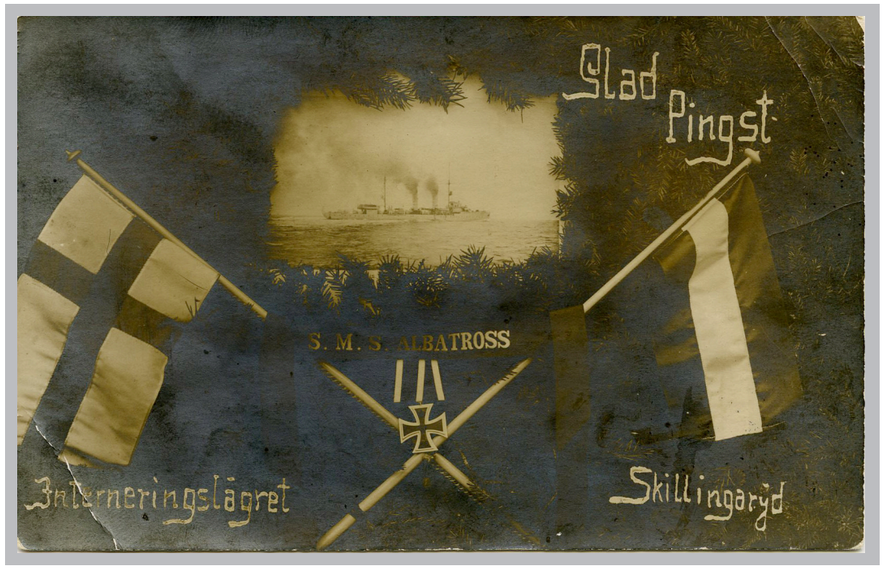

Glad Pingst. S.M.S. Albatross. Interneringslägret. Skillingaryd. Pingst uppmärksamamdes av tyskarna som sålde vykort även till allmänheten. Detta är skickat av ”Johansson” till en kvinna i Slätthög i grannlänet Kronoberg. Kortet är stämplat pingstafton 18 maj 1918.

10. Båten i Oskarshamn 1915–1918

Den 30 oktober och 1 november 1915 bogserades Albatross från Fårösund till Oskarshamn. Det var bärgningsångaren Herakles som hade uppdraget. Jagarna Wale och Magne bevakade det hela. Ombord på Albatross fanns svensk besättning. Ingen tysk var alltså med vid bogseringen.

40–55 av de internerade bodde under tre år på båten i Oskarshamn. Chefen på båten, Karl Bühler, bodde dock på Hotell Kung Oscar. Här intog han också måltiderna tillsammans med sin närmast underlydande officer.

Oskarshamn. Hamnen. Tidningen Kalmar 1 september 1917: ”Albatross” ifrågasatta förflyttning. Förste fartygsinspektören i Oskarshamns distrikt E. W. Holmgren har inkommit med yttrande rörande föreslagen förflyttning av tyske minkryssaren ”Albatross” från Oskarshamn till Karlskrona Inspektören framhåller att, om rörelsen i hamnen stegras i väsentlig grad, måste fartyget förflyttas från sin nuvarande plats och om det skall kvarstanna i Oskarshamn förläggas till någon av de smärre obebodda holmarna inom hamnområdet.
Kortet är frankerat 1909 men frimärket avblött.

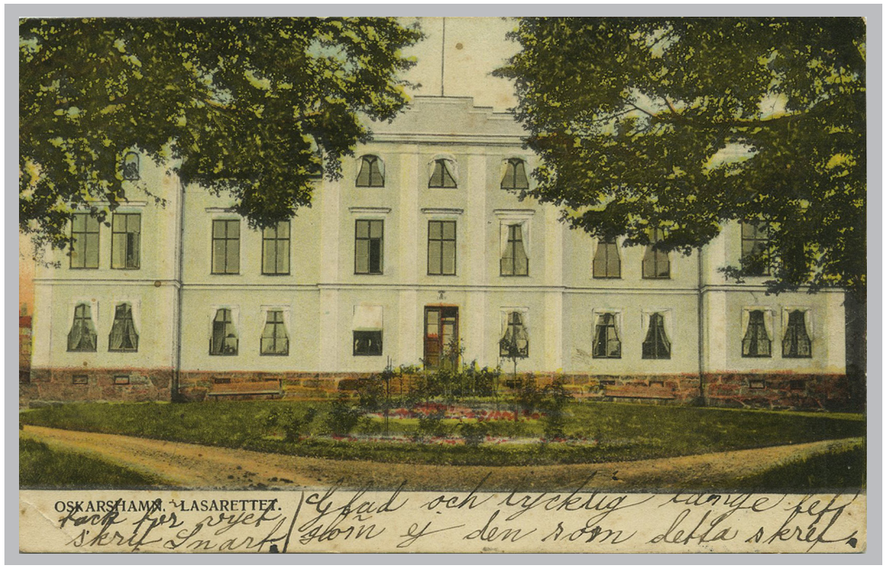

Oskarshamn. Lasarettet. I Oskarshamn låg den tyska minkryssaren Albatross internerad mellan 1915–1918. En eldare från besättningen dog och hade sin grav kvar i Oskarshamn till för bara några år sedan. När det blev mer omfattande sjukdomar bland båtens besättning fick man uppsöka lasarettet.
I dag kallas byggnaden för Repslagarhuset och har till stor del andra användningsområden är när det byggdes 1870.
Kortet är stämplat 070911.

Köpmangatan var en av gatorna som ledde ned mot hamnen där Albatross låg. Förlag: Axel Melchiors Bokh., Oskarshamn. Tryck: Importerat kring 1902. Kortet är stämplat 070812.

Oskarshamn. Hotell Kung Oscar och telegrafstationen. Båtens kapten tilbringade en stor del av sin tid på Hotell Kung Oscar då han bodde här, men han gick nog inte i sysslolöshet utan var säkert ombord på båten på dagarna. Kortet är från omkring 1902.

Oskarshamn. Parti af Stadsparken. Livet på båten var inte alltid så lockande. Tyskarna kom att få frigång i staden och det är nog ganska troligt att Stadsparken då och då besöktes. Stämplat 061023.

Albatross med svensk bevakning. Tidningen Kalmar skriver bland annat den 22 augusti 1917: Från den i Oskarshamn internerade tyske minkryssaren ”Albatross” ha ytterligare fyra man, två underbefäl och två menige, natten mellan söndagen och måndagen rymt. Då man misstänker, att de tagit vägen till sjöss har den svenska torpedbåt, som uppehåller vakttjänsten vid minkryssaren, beordrats ut för att söka efter rymlingarna.

Tidningen publicerar den 15 september 1917: De senaste Albatrossrymlingarna ha lyckats. Stockholm, fredag. Från Oskarshamn meddelas, att de tyska underofficerare, som natten till den 20 aug. rymde från ”Albatross” och sedan trots ivriga efterforskningar ej avhörts nu, enligt ingånget meddelande, nått hemlandet.

Albatross blev mycket omtalad i Oskarshamn med dess omnejd och det var närmast en ära att ingå i vaktstyrkan som knöt många vänskapsband med tyskarna. Sverige och Tyskland var ju inte i krig. Länderna hade i stället mycket gemensamt som starka handelsband och den svenska drottningen var uppvuxen i Tyskland. Drottning Victoria ägnade för övrigt många tankar och handlingar åt de internerade tyskarna i Sverige.

Bevakningen på land sköttes av en styrka på ungefär 30 man ur Kungliga Smålands Husarregemente K 4.

Trots bevakningen gjordes flera rymningsförsök. Vi de flesta tillfällena fick man tag på rymlingarna men det finns också exempel på att man lyckades ta sig hem till Tyskland.

Efter hand fick de internerade närmast frigång i Oskarshamn. Officerare tilläts att röra sig upp till åtta kilometer från interneringskajen, övriga upp till två kilometer. Det här betydde exempelvis möjlighet till regelbundna bad i varmbadhuset men också tillfälle att lära känna stadens befolkning.

Oskarshamn. Albatross. De flesta kända vykorten på själva båten Albatross togs i just OSkarshamn och det är inte så konstigt då minkryssaren låg i hamnen i drygt tre år.
Tidningen Kalmar skriver den 20 september 1918: Överelderen på Albatross J. Loch har utfört en modell av minkryssaren i skala 1:100, utarbetad i trä med beslag, vilken som gåva från befälet och manskapet på fredagen överlämnats till svenska drottningen genom en svensk officer, som har bevakning över de internerade tyskarna och som överrest till Borgholm för ändamålet.
Vykortet är tryckt utomlands.

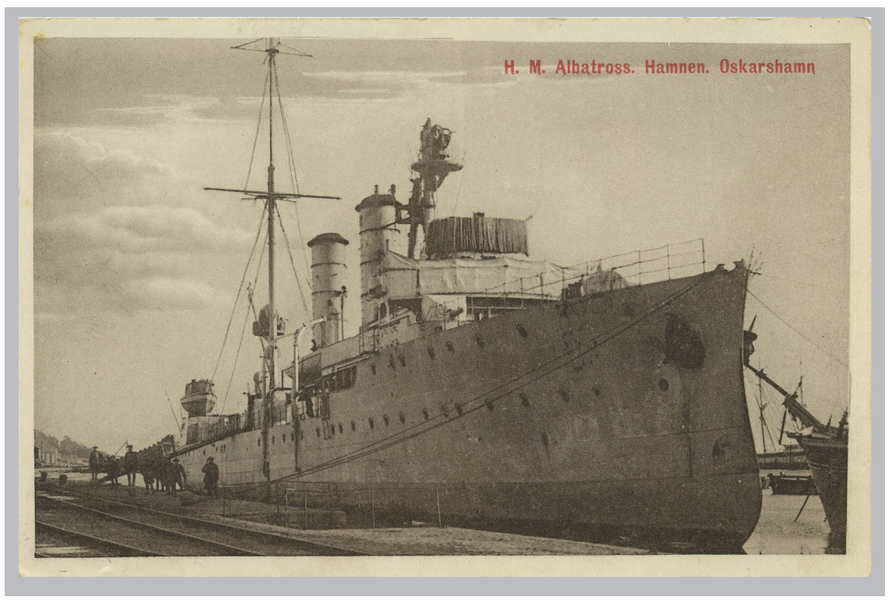

H.M. Albatross. Hamnen. Oskarshamn. Förlag: Missionsbokhandeln, Oskarshamn. Tryck: import. Skrivet men inte postat med följande text: ”Minne från Småland våren 1916! Denna båt har jag sett samt de ombord varande Tyskarna.”

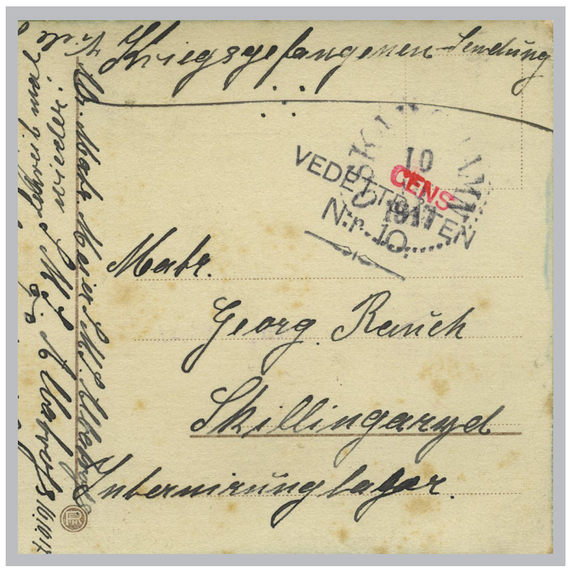

Ett vykort med på andra sidan handmålat båtmotiv – ej militärt. Det är daterat och stämplat som Kriegsgefangenen-Sendnung – krigsfångepost – den 10 oktober 1917. En av de båtar som bevakade Albatross var Vedettbåten nummer 10, som framgår av en stämpel. Det finns också en censurstämpel.

S.M.S. Albatross. Kortet är taget i Oskarshamn. Det här kortet finns även i flera utföranden utan den stiliga flaggan.
Foto och tryck: Gebr. Lempe, Kiel.

Albatrossare. Tolv man ur besättningen invid båten i Oskarshamn. En del håller något verktyg i handen men det är oklart vad det kan vara.

Mina. Ett vykort som en gång ägdes av en Albatrossare, men om det är fotograferat i just Oskarshamn är inte klarlagt.

Albatrossare. På baksidan notering Feldpostkarte och skickat till matrosen Georg Rauch i Skillingaryd. Text: ”Oskarshamn 24.12.17. Frühliche Weinachten wünscht Dir freund Mejer”. Det fanna två med efternamnet Meyer i besättningen. Kortet har ingen stämpel eller postal notering.

På båten. En av ”tunnorna” och en Albatrossare.

Albatross var inte i särskilt gott skick och den svenska regeringen sa ja till en reparation av båten. Det innebar att besättningen fick bo i land under tiden båten reparerades.
Sommaren 1916 fick besättningen – som ett tag var 40 man, ett tag över 50 – återvända till sin Albatross.
Den 28 november 1918 kom huvudstyrkan med tåg från Skillingaryd till Oskarshamn.
Den 30 november inleddes resan med Albatross och målet var Karlskrona dit man kom dagen därpå.

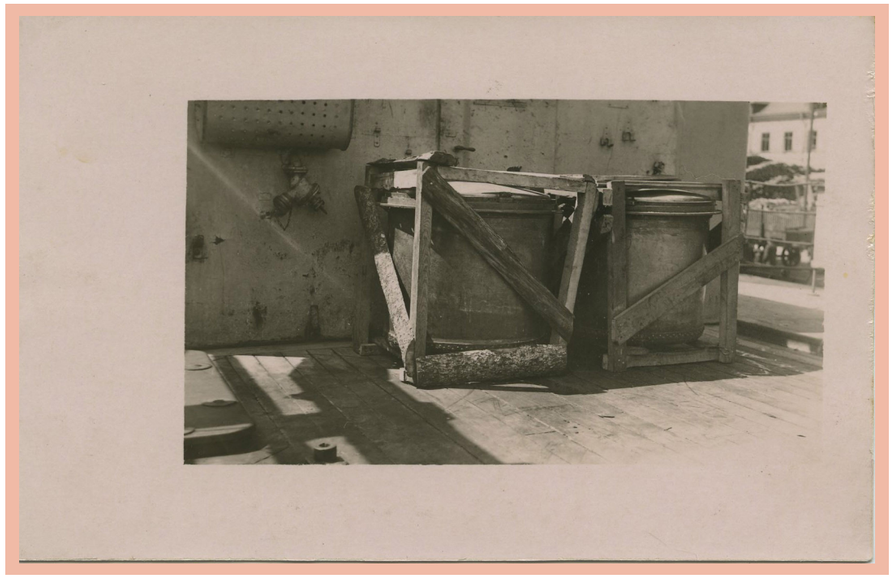

På båten. Detta kort från skeppet Albatros visar någon form av ”tunnor” som vi dock inte lyckats få någon klarhet i men det kan ha med minering/minröjning att göra.

Vid tåget. Tre Albatrossare och fyra man ur en svensk bevakningsstyrka vid järnvägen i Oskarshamn. Foto: Atelier Lux Oskarshamn.

11. Livet för en besättningsman – Georg Rauch

Tyska militärer. Kortet är skrivet men inte adresserat och troligen skickat i ett brev till Georg.

Tyska artillerister. Georg fick en hälsning från artillerister i hemlandet. Kortet är skickat som Feldpost – alltså ofrankert – och poststämplat 150428.
Adressen var Georg Rauch, S.M.S. Albatross, Cuxhaven.

Georg Rauch. Text på baksidan: Im Weltkrieg 1914.
Kortet är skrivet men sannolikt inte postat då det inte har någon stämpel. Det ingick i Georgs vykortsalbum.

Georg Rauch. Ateljéfoto: Fr Kloppman, Wilhelmshaven.

Georg Rauch var en av Albatrossarna som lämnade starka spår efter sig. I litteraturen hittar man en uppgift från den 18 februari 1916. Då tog sig övermatros Hedemann och matros Rauch på morgonen ut ur stängslet från lägret vid Blåhäll på Gotland. De greps nästa dag i Burgsvik. Det verkar inte som troligt att de ville fly från Gotland utan längtade nog mer ut från lägret för att känna lite frihet.
Georg rymde för övrigt ytterligare en gång och även då blev han tillfångatagen.

Kortet är poststämplat Hamburg 21 juli 1914 och adresserat till Georg Rauch. Texten är svårtydd men det kan vara från släktingar. De två till höger finns också på kortet här till höger.

Festkort adresserat Georg Rauch och stämplat Hamburg 21 juli 1914. Detta är liksom det här intill utan frimärke och båda är skickade till Georg i Wilhelmshaven.

Weinachten 1916. St Saulve (Frankreich) – julen 1918 i Frankrike. Broder Heinrich skickar en hälsning på ett i övrigt ofrankerat och oadresserat vykort.

Musikgrupp med militärer. Ett vykort skickat som Feldpost utan frimärke och stämplat Beverloo i Belgien 4 augusti 1915. Mottagare är Georg Rauch som får hälsning. Kortet är tryckt i tyska Darmstadt.

1914–1915. Vier gesunde Jungen im Flandern – fyra unga, friska ungdomar i Flandern. Kortet är en hälsning från broder Heinrich. Kortet är inte adresserat.

Broder Heinrich. Heinrich skriver till Georg – på ett i övrigt obegagnat kort – att han tänker på honom.
Foto: V. Bonny. Theureut.

Georg Rauch har efterlämnat ett stort antal vykort på nära och kära, även på sig själv. Han skrev själv många vykort till Edit Sandberg i Tofteryd bara några kilometer från Skillingaryd. Hon var en kär vän och kanske lite mer än så. Det blev dock inget äktenskap dem emellan. Edit förblev ogift livet ut me nvar i många år sambo med en man.

Vad som hände Georg efter återkomsten till Tyskland är inte utrett. Åtminstone inte ännu. Det är svårt att få fram uppgifter från tyska arkiv. Georg var född 1892.

Inf. Pionier-Komp 362. Broder Heinrickh skriver den 25 maj 1916 . Kortet är skrivet men inte frankerat och har säkert skickats i ett brev.

Glad Påsk! Georg Rauch fick många vykort av Edit Sandberg som var bosatt i Sjöaryd i Tofteryd strax utanför Skillingaryd.

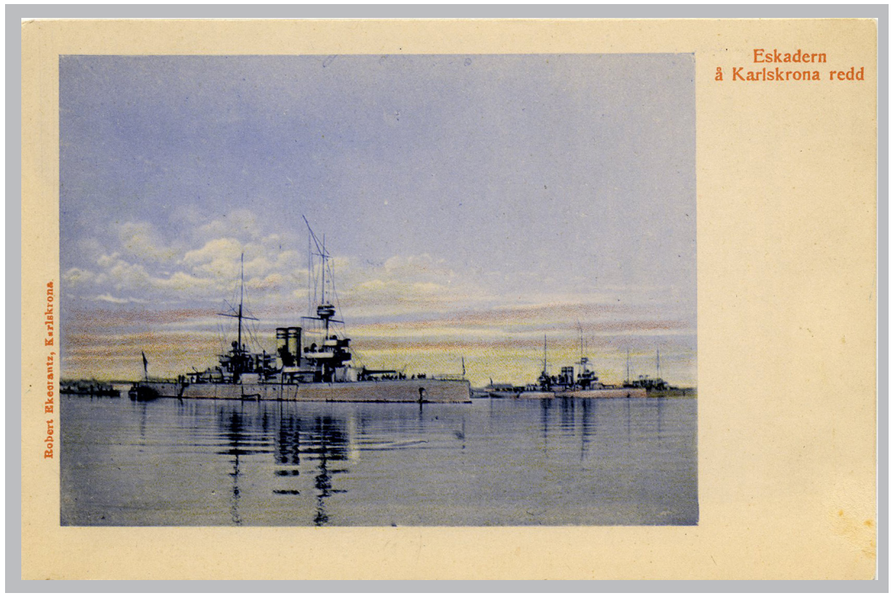

Eskadern å Karlskrona redd. Förlag: Robert Ekecrantz, Karlskrona omkring 1902.

Hemresan. Albatrossare och prominenta gäster på Albatross strax före hemresan.

Paul med okänt efter namn – det var flera Albatrossare som hette Paul. Text på baksidan som i övrigt är ofrankerad: Till minne af Din vän Paul. Danzig den 6 jan 1919. På kortet ses ned till höger ateljéstämpel: Atelier Marino Karlskrona.

In der Heimat, in der Heimat, Da gibt ´s ein Wiederseh´n – i hemmet blir det ett återseende. Georg Rauch skriver till sin bror i Beverloo i Belgien den 29 september 1915. Kortet som är Feldpost genomgår censur i Visby – lila färg. Det når inte brodern utan returneras.

12. Krigsslutet och hemresan till Tyskland

Första världskriget inleddes den 28 juli 1914 och varade till den 11 november 1918. Även om Tyskland förlorade kriget var säkert de internerade i Skillingaryd och de som fanns på båten i Oskarshamn glada att man snart skulle få åka hem.
Den 11 november blev en minnesrik dag i Skillingaryd men inte bara för krigsslutet: denna dag brann nämligen en av samhällets förnämsta byggnader. Det låg där nuvarande Beklädnadsaffären finns på Stationsgatan
Den 28 november steg albatrossarna ombord på ett tåg i Skillingaryd med destination Oskarshamn. Två dagar senare gick båten med manskap till Karlskrona.

Krig! Sverige har varit förskonat från detta i 200 år men nästan hela övriga Europa har drabbats. Kortet skrevs av flera Albatrossare den 3.3.1917 som Kriegsgefangensendnung, stämplades ”Visby” och ”Militärcensur Wisby”. Mottagare var Georg Rausch som just då befann sig på Albatross i Oskarshamn.

Dover. Kortet har stämplar Dover på baksidan – ej postala – och handskriven text långt senare. Victory Peace Treat Party – segerfest. På en banderroll står det Victory – seger. Det är slut på kriget som varat i över fyra år. Över 20 miljoner människor dog i förtid på grund av kriget. Freden skulle dock inte vara för evigt i Europa.

Signature de la Paix de la Grande Guerre, 28 Juin 1919 – signering av fredsavtalet, den så kallade Versaillesfreden. Kortet är stämplat vid fredskongressen den 28 juni 1919 men är oadresserat och oskrivet.

Reims – The Cemetery of Sillery and the Monument to the dead soldiers – kyrkogården i Sillery och monumentet över de döda soldaterna. Krig är alltid fruktansvärt och första världskriget skördade miljontals offer.

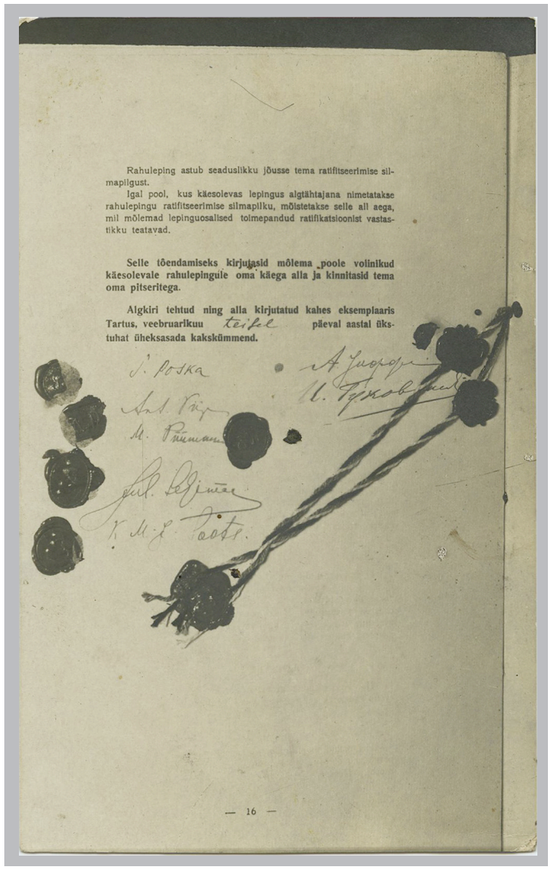

Rahuleping astub seadusliku jõusse tema ratifitseerimise silmapilgust.
Igal pool, kus käesolevas lepingus algtähtajana nimetatakse rahulepingu ratifitseerimise silmapilku, mõistetakse selle all aega, mil mõlemad lepinguosalised toimepandud ratifikatsioonist vastastikku teatavad.

Selle tõendamiseks kirjutasid mõlema poole volinikud käesolevale rahulepingule oma käega alla ja kinnitasid tema oma pitsritega.

Algkiri tehtud ning alla kirjutatud kahes eksemplaaris Tartus, veebruarikuu teisel päeval aastal üks-tuhat üheksasada kakskümmend.

— 16 —

Signering efter fredsförhandlingar Ryssland - Estland emellan 1920. Firmastämpel: Parikas´te Fotografia Tallinnas. Kortet är i övrigt obegagnat.

Den 30 december 1918 lämnade Albatross Karlskrona. Kapitänleutnant Karl Bühler överlämnade en skrivelse till tjänstförrättande amiral där han bland annat skrev: Vi lämna Sverige med känslan av att den långa vistelsen härstädes för all framtid knutit oss fast samman med detta vackra land och dess vänliga invånare.

Albatross gick till hemmahamnen Danzig och senare i januari till Kiel. Den 23 januari 1919 avrustades Albatross och togs ur tjänst. Den 21 mars 1921 ströks Albatross ur skeppsrullorna och skrotades strax efter i Kiel.
Albatross var borta men många minnen lever kvar än i dag. Från generation till generation.

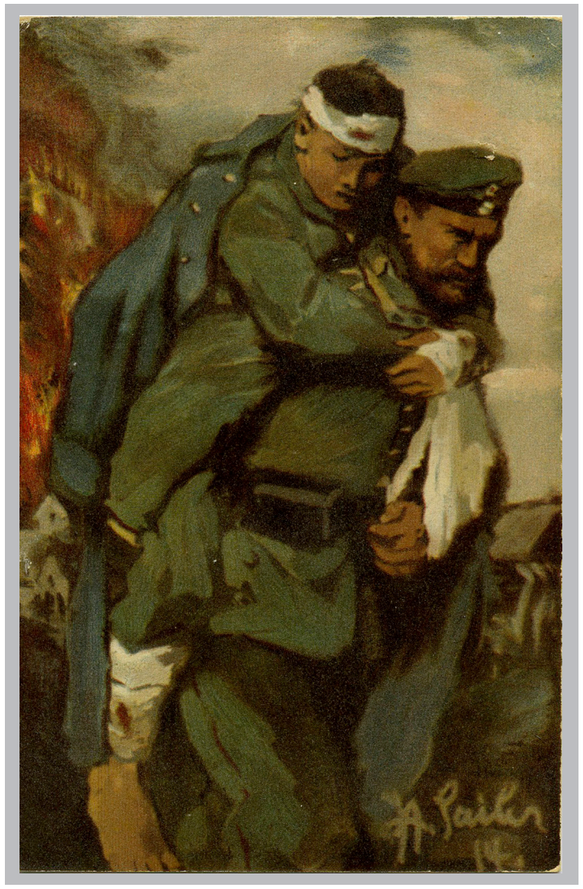

Tyskt konstkort utgivet av Röda Korset. Krigsfångepost från Albatross i Oskarshamn, stämplat 2/1 1917 och med ordet censur i röd färg. Det finns också en stämpel Torpedbåten Antares.

Fred. Liemannen var äntligen på väg bort men hade lämnat 20 miljoner offer. På baksidan av det obegagnade vykortet tryckt ”God Jul tillönskas av”, vilket i dag känns lite makabert.

Kiel. Germania-Werft - skeppsvarvet i Kiel. Albatross sista resa gick till Kiel i det då krigshärjade Tyskland. Förlag: M. Dieterle, Kiel. Ofrankerat omkring 1910.